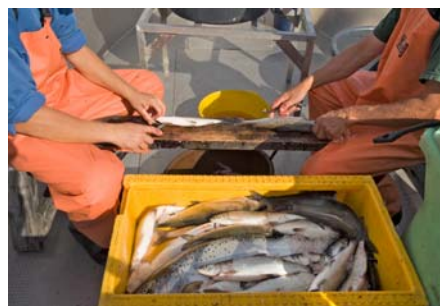

TURUN YLIOPISTON
MERENKULKUALAN KOULUTUS- JA TUTKIMUSKESKUKSEN
JULKAISUJA

PUBLICATIONS FROM THE CENTRE FOR MARITIME STUDIES
UNIVERSITY OF TURKU

B 145
2007

VAKKA-SUOMEN KESTÄVÄN KALATALOUDEN TAVOITEOHJELMA 2007-2013

Reima Helminen
Petri Rannikko
Timo Saarinen
Johanna Yliskylä-Peuralahti

TURUN YLIOPISTON
MERENKULKUALAN KOULUTUS- JA TUTKIMUSKESKUKSEN JULKAISUJA

PUBLIKATIONER AV SJÖFARTSBRANSCHENS UTBILDNINGS- OCH
FORSKNINGSCENTRAL VID ÅBO UNIVERSITET

PUBLICATIONS FROM THE CENTRE FOR MARITIME STUDIES
UNIVERSITY OF TURKU

B 145
2007

VAKKA-SUOMEN KESTÄVÄN KALATALOUDEN TAVOITEOHJELMA 2007-2013

Turku 2007

SARJAN PÄÄTOIMITTAJA / EDITOR-IN-CHIEF
JUHANI VAINIO

JULKAISIJA:

TURUN YLIOPISTO
MERENKULKUALAN KOULUTUS-
JA TUTKIMUSKESKUS

Veistämönaukio 1-3
20100 TURKU
Puhelin: 02 - 281 3300
Fax: 02 - 281 3311
Internet: <http://mkk.utu.fi>

PUBLISHER:

UNIVERSITY OF TURKU
CENTRE FOR MARITIME STUDIES

Veistämönaukio 1-3
FI- 20100 TURKU, FINLAND
Telephone: +358 - 2 - 281 3300
Telefax: +358 - 2 - 281 3311
Internet: <http://mkk.utu.fi>

TURUN YLIOPISTO

Turku 2007

ISBN 978-951-29-3363-1

ISSN 1456-1824

Hanke on saanut rahoitusta Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja se toteuttaa Etelä-Suomen ja Viron INTERREG IIIA -ohjelmaa.

Kannen kuvat © SAKL ry/Markku Saiha

ESIPUHE

Osallistava suunnittelu on viime vuosina noussut esiin tukemaan erityisesti sosiaalisesti kestävästä kehityksestä. Perinteisesti viranomaistyönä tehtävässä suunnittelussa palautetta on pyydetty suunnittelun kohderyhmältä varsin valmiisiin suunnitelmiin. Osallistavassa suunnittelussa ”kentän” toimijoita on pyritty jo alkuvaiheessa integroimaan suunnitteluprosessiin. Kalataloudessa ei Suomessa ole aiemmin toteutettu suunnittelua, jossa toimialan käytännön toimijat olisivat ensin määritelleet alueen kehittämistavoitteet, ja joihin sitten viranomaiset ja muut sidosryhmät olisivat myöhemmin antaneet palautetta. Vakka-Suomen kestävä kalatalouden tavoitesuunnitelman laatimisessa keskeisenä ajatuksena oli alueen käytännön toimijoiden näkemykset siitä mitä ja miten Vakka-Suomen kalataloutta tulisi kehittää vuosina 2007-2013. Vastaava hanke toteutettiin Virossa Väinänmeren alueella, jonka kanssa vaihdettiin kokemuksia uudentyyppisestä suunnitteluprosessista.

Hanke sai rahoitusta Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja se toteutettiin Etelä-Suomen ja Viron INTERREG IIIA –ohjelmaa. Hankkeen muina rahoittajina toimivat Varsinais-Suomen liitto, Viron sisäministeriö, LS kalatalouskeskus ja Eesti Mereakadeemia.

Tavoiteohjelmanprojektin projektipäällikkönä on toiminut erikoistutkija Reima Helminen (TY/MKK) ja muina hankkeen toteuttajina toiminnanjohtaja Petri Rannikko (LS Kalatalouskeskus), kalatalousneuvoja Timo Saarinen (LS Kalatalouskeskus) ja tutkija Johanna Yliskylä-Peuralahti (TY/MKK). Lisäksi hankkeen toteuttamiseen on osallistunut suuri joukko Vakka-Suomen kalatalouden käytännön toimijoita ja viranomaisia, joko työryhmätyön, haastattelujen tai palautteen osalta.

Tavoiteohjelmahanketta on ohjannut ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana on toiminut kalatalousjohtaja Kari Ranta-aho Varsinais-Suomen TE-keskuksesta ja muina jäseninä ovat toimineet kalatalousneuvos Eve Kälmalik Viron Maatalousministeriön kalatalousosastosta, kaupunginjohtaja Kari Koski Uudestakaupungista, professori Ahto Järvi Eesti Mereakadeemiasta, toiminnanjohtaja Petri Rannikko LS kalatalouskeskuksesta ja erikoistutkija Reima Helminen TY:n Merenkulkualan koulutus- ja tutkimuskeskuksesta.

Kiitän hankkeen tekijöitä, rahoittajia ja erityisesti työryhmiin ja haastatteluihin osallistuneita vakkasuomalaisia sekä virolaisia kalatalouden toimijoita, joiden panos oli keskeinen tavoiteohjelmaa koostettaessa.

Turussa marraskuussa 2007

Juhani Vainio

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	4
1.1. Hankkeen tausta ja tavoite.....	4
1.2. Suomi-Viro yhteistyö.....	5
2. TYÖMENETELMÄ JA PROSESSI.....	6
3. VAKKA-SUOMEN KALATALOUS.....	8
3.1. Alueen yleiskuvaus.....	8
3.2. Vakka-Suomen elinkeinokalatalouden rakenne.....	9
3.3. Ammattikalastus.....	11
3.3.1. Saaliit, pyyntimenetelmät ja kalasatamat.....	12
3.4. Kalankasvatus.....	15
3.5. Kalan jalostus ja kauppa.....	16
3.6. Kalastusmatkailu.....	17
3.7. Vesistöt ja kalakannat.....	18
3.7.1. Kalakantojen hoidon tilanne Vakka-Suomessa.....	19
3.7.2. Toteutetut hoitotoimet.....	19
3.8. Nykytilan analyysi – SWOT.....	21
4. VAKKA-SUOMEN KALATALOUDEN TAVOITTEET 2007-2013.....	23
4.1. Toimialan tavoitteiden määrittely	23
4.2. Elinvoimaisen ammattikalastuksen kehittäminen.....	24
4.3. Kalanjalostuksen ja kaupan kehittäminen.....	27
4.4. Kalastusmatkailun kehittäminen.....	29
4.5. Kalakantojen hoidon kehittäminen.....	32
4.6. Vakka-Suomen profiloituminen vahvana kalatalousalueena.....	35
4.6.1. Profiloitumisen lähtökohdat Vakka-Suomessa.....	35
4.6.2. Imagon rakentaminen prosessina ja Vakka-Suomen alueen nykyinen imago.....	36
4.6.3. Miten imagoa on rakennettu muilla alueilla.....	38
4.6.4. Toimenpiteet Vakka-Suomen profiloimiseksi kalatalousalueena.....	41
4.7. Toteutus ja rahoitus.....	43
KESKEINEN KIRJALLISUUS.....	45
LIITTEET.....	47

1. JOHDANTO

1.1. Hankkeen tausta ja tavoite

Vakka-Suomen kalataloutta on kehitetty viime vuosina erilaisten yksittäisten hankkeiden avulla. Vähitellen alan toimijoiden välisissä keskusteluissa alkoi nousta esiin näkemys, että alueen kalataloutta tulisi kokonaisuudessaan kehittää suunnitelmallisemmin ja pitkäjänteisemmin siten, että toimialan kehittämisessä huomioidaan koko tuotantoketju ja meriympäristö, josta raaka-aine on peräisin. **Hankkeen tavoitteeksi asetettiin Vakka-Suomen kestävän kalatalouden tavoiteohjelman laatiminen.** Ohjelman tavoitteena on sitouttaa Vakka-Suomen kalatalouden eri toimijaryhmät alueen koko kalatalousklusterin kehittämiseen. Asia on sikäli erittäin ajankohtainen, että EU:n kalastuspolitiikassakin rannikkokalastus, joka on keskeisessä roolissa Vakka-Suomessa, on jatkossa nousemassa yhä selkeämmin painopistealueeksi.

Tämän alueellisen kalatalouden kehittämisstrategian laatimisessa peruslähtökohtana oli, että alueen kalatalouden toimijat saavat itse määritellä eri kalatalouden osa-alueita koskevat tavoitteet mahdollisimman konkreettisesti. Tässä ns. osallistavassa suunnittelumenetelmässä viranomaistahot ja sellaisiksi luokiteltavat antavat palautetta ”kentän” tuottamaan suunnitelmaan, eikä päinvastoin kuten perinteisesti on toimittu.

Vakka-Suomen rannikolla kalataloudella on perinteisesti ollut merkittävä rooli. Tänä päivänä Vakka-Suomesta voidaan puhua eräänä maamme merkittävimpänä kalatalouden keskuksena. Viime vuosina on tehty useita Uudenkaupungin merialuetta koskevia, ympäristöön ja kalatalouteen liittyviä selvityksiä. Selkämeren kansallispuistoselvityksessä tarkasteltiin alueen käyttöä, luonnon- ja kulttuurihistoriallisia arvoja ja omistussuhteita. Vakka-Suomen kalastusturismin kehittäminen –selvityksessä tarkasteltiin alueen ammattikalastajien halukuutta ja valmiuksia käynnistää matkailupalveluja sivuelinkeinona ja kartoitettiin alueen eri kohteiden hyödyntämistä matkailukohteina. Tämän selvityksen yhteydessä selvitettiin myös alueen kalatalouden toimialarakenne ja työllisyysvaikutukset. Viimeisin Uudenkaupungin merialuetta koskeva hanke on Pro Saaristomeri – ohjelmaan kuuluva Saaristomeri Life -hankkeen pilotti, jossa tuotettiin Uudenkaupungin rannikkoalueen hoito- ja käyttösuunnitelma neljän eri työryhmän (kalastus ja kalatalous, teollisuus ja merenkulku, matkailu ja virkistyskäyttö sekä luonnonsuojelu) yhteistyönä. Hoito- ja käyttösuunnitelma tähtää siihen, että eri käyttäjäryhmät voivat toimia alueella sopusoinnussa, siten että merialueen ympäristön tila on hyvä. Käyttö- ja hoitosuunnitelma työstettiin neljässä työryhmässä: matkailu ja virkistyskäyttö, merenkulku ja teollisuus, kalastus sekä luonnonsuojelu. Työryhmien aineisto kerättiin yhteen ja esitettiin kartalla, jolloin oli mahdollista analysoida ne alueet joihin kohdistuu erilaisia käyttöpaineita. Hoito- ja käyttösuunnitelma valmistui vuoden 2005 lopussa. Vakka-Suomen kestävän kalatalouden tavoiteohjelman valmistuminen vie Saaristomeri Life – hankkeessa aloitettua prosessia käytännön suuntaan, erityisesti kalatalouden osalta. Valtioneuvosto on lisäksi 14.12.2006 hyväksynyt Saaristo-

ohjelman vuosiksi 2007-2010, jossa on useita linjauksia, joissa tuetaan kalatalouden kehittämistä ympäristön vaatimukset huomioiden.

1.2. Suomi-Viro yhteistyö

Vuonna 2006 saatiin EU:n Etelä-Suomen ja Viron Interreg IIIA-ohjelmasta rahoitus Vakka-Suomen ja Väinänmeren kestävä kalatalouden tavoiteohjelmien tuottamiseksi. Virossa kestävä kalatalouden tavoiteohjelman kohdealueena oli Väinänmeri, joka sijoittuu Saarenmaan, Hiidenmaan ja Viron länsirannikon väliselle alueelle (Kuva 1.1.). Yhteistyö hankkeessa on ollut lähinnä kokemusten ja tieto-aidon jakamista uudeltaisesta suunnitteluprosessista sekä verkostoitumista ja tutustumista naapurimaan kalatalouteen ja sen tulevaisuuden haasteisiin. Samalla on tutustuttu paikan päällä kummankin maan kalatalouden kohteisiin. Partnerit ovat tavanneet puolivuositain käsittelemään hankkeen etenemistä ja jakamaan kokemuksia tavoiteohjelmatyöstä. Hankkeen kuluessa on noussut myös esiin ideoita tulevaisuuden yhteistyöstä koskien muun muassa pyydyskehittelyä, pienjalostusta ja haittaeläinten torjuntaa. Kaiken kaikkiaan hankkeessa saatuja kokemuksia on mahdollista hyödyntää jatkossakin vastaavanlaisten ohjelmien teossa muilla Itämeren rannikkoalueilla.

Kuva 1.1. Hankkeen kohdealueet.

Hankkeen pääpartnerina oli Turun yliopiston Merenkulkualan koulutus- ja tutkimuskeskus. Viron vastinpartnerina toimi Eesti Mereakadeemia. Muina partnereina olivat LS Kalatalouskeskus, Eesti Saarte Kogu ja Saaremaa Kodukant. Hankkeen rahoittajia olivat Etelä-Suomen ja Viron INTERREG IIIA –ohjelma (EU, Suomen ja Viron valtiot), Uudenkaupungin kaupunki, LS Kalatalouskeskus ja Eesti Mereakadeemia.

Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat rahoittajien edustajien lisäksi Varsinais-Suomen TE-keskuksen kalatalousosasto ja Viron maatalousministeriön kalatalousosasto.

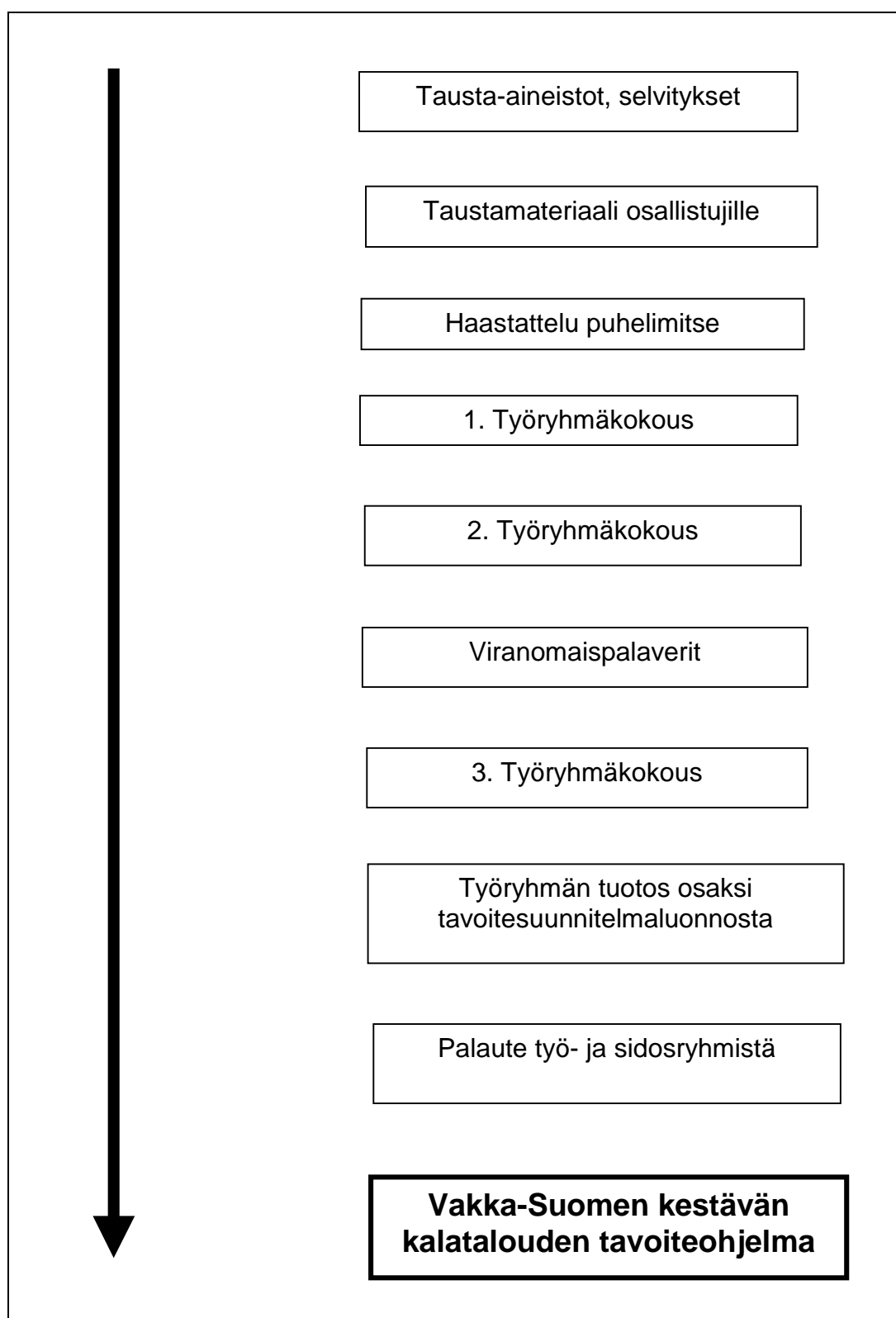
2. TYÖMENETELMÄ JA PROSESSI

Tavoitteet ja toimenpiteet tuotettiin teemakohtaisissa työryhmissä, joita olivat ammattikalastus, kalanjalostus ja kauppa (suuremmat yritykset ja pienyritykset erikseen), kalakantojen hoito ja kalastusmatkailu. Työryhmät kokoontuivat vuonna 2007 yhteensä 11 kertaa ja ryhmissä oli jäseniä yhteensä 27. Käytännössä työryhmien kokouksiin osallistui 3-6 jäsentä. Jäseniksi valittiin paikallisia toimialaan kuuluvia, aktiivisia ja asiantuntemusta omaavia henkilöitä. Kokoukset pidettiin helmi-syyskuussa 2007.

Ennen työryhmän ensimmäistä kokoontumista hankkeen työntekijät valmistelivat teemakohtaista tausta-aineistoa, joka lähetettiin osallistujille. Tämän jälkeen työryhmän jäseniä haastateltiin teemaan liittyvistä kehittämishaasteista. Ryhmän ensimmäisessä kokoontumisessa käsiteltiin esiin nousseita tulevaisuuden haasteita ja kehittämistavoitteita. Tämän jälkeen työryhmän vetäjä muokkasi keskustelun pohjalta kehittämistavoitteet ja toimenpiteet matriisimuotoon. Tätä muokattiin seuraavassa kokouksessa. Tämän jälkeen tuotiin matriisi viranomaispalaveriin kommentointia varten. Viimeisessä työryhmäkokouksessa hyväksyttiin kehittämistavoitteet ja toimenpiteet. Lopulta eri työryhmien tuotokset siirrettiin varsinaiseen hanketyöntekijöiden kirjalliseen muotoon laatimaan tavoiteohjelmaan. Tavoiteohjelmaluonnokseen pyydettiin vielä kaikkien työryhmäjäsenten sekä sidosryhmien palautteet. Työmenetelmää ja prosessin etenemistä on kuvattu seuraavalla sivulla kuvassa 2.1.

© SAKL ry/Markku Saiha

Kuva 2.1. Tavoiteohjelmatyö osallistavana suunnitteluprosessina.

3. VAKKA-SUOMEN KALATALOUS

3.1. Alueen yleiskuvaus

Vakka-Suomen rannikkoseutu muodostuu neljästä kunnasta: Kustavi, Pyhäranta, Taivassalo ja Uusikaupunki. Vakka-Suomen rannikkoalueen eteläosa, Kustavi ja Taivassalo, kuuluvat Saaristomeren alueeseen, joka nimensä mukaisesti on varsin saaristoinen. Alueen pohjoisosan, Uudenkaupungin ja Pyhärannan, voidaan katsoa jo pääosin kuuluvan eteläiseen Selkämeren rannikkoon, jossa saaristoisuus vähenee pohjoista kohden. Samalla veden laatu paranee, koska hajakuormitus asteittain vähenee ja veden virtaus pohjoisosissa on tehokkaampaa.

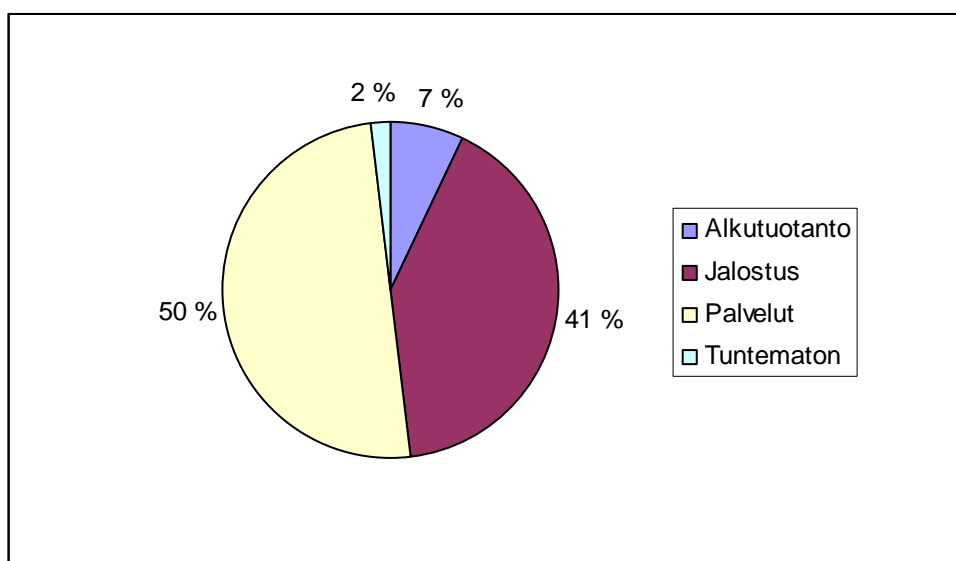
Kuva 3.1. Vakka-Suomen kestävän kalatalouden tavoiteohjelman kohdealue.

Vakka-Suomen rannikkokunnissa oli vuoden 2006 lopulla 20 942 asukasta (taulukko 3.1.). Pysyvää asutusta saarissa on varsin vähän verrattuna esimerkiksi Saaristomeren alueeseen.

Taulukko 3.1. Kohdealueen väkiluku kunnittain.

Kustavi	912
Pyhäranta	2223
Taivassalo	1748
Uusikaupunki	16059
Yhteensä	20942

Rannikkokuntien elinkeinorakenteessa jalostuksen osuus on varsin suuri (kuva 3.2.). Kaikkiaan jalostuksessa on 41% työpaikoista, kun taas koko maan kuntien keskiarvo on 26%. Suurimpia työnantajia ovat Valmet Automotive Oy (autotehdas, noin 1000 työntekijää) alihankkijoineen ja Kemira GrowHow Oy (lannoitetehtas, noin 260 työntekijää). Myös kalanjalostuksessa on runsaasti työpaikkoja. Osittain tämän vuoksi Vakka-Suomen aluekeskusohjelmassa elintarviketuotanto on määritelty painopistealaksi. Elintarviketuotanto nähdään tärkeänä tekijänä toisen painopistealan, metalliteollisuuden, suhdannevaihtelujen tasapainottajana. Uusikaupunki on myös menestysstrategiassaan sitoutunut vahvistamaan asemaansa maan merkittävimpänä kalatalouden keskuksena.

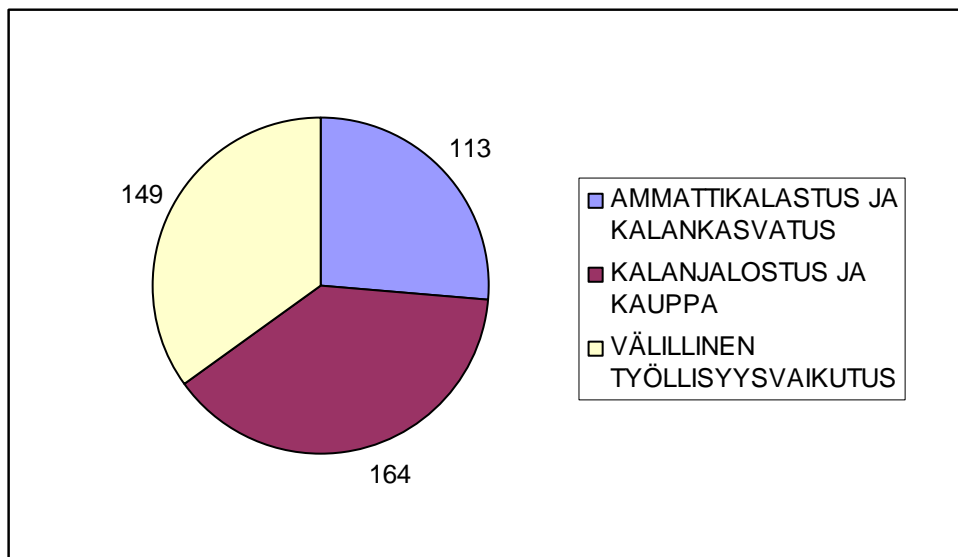

Kuva 3.2. Vakka-Suomen rannikkokuntien elinkeinorakenne 2005 (osuudet työpaikoista).

3.2. Vakka-Suomen elinkeinokalatalouden rakenne

Vakka-Suomen rannikkoseudun elinkeinorakenteessa elinkeinokalataloudella on ollut aina vahva asema. Turun yliopiston Merenkulkualan koulutus- ja tutkimuskeskuksen vuonna 2003 valmistuneen tutkimuksen mukaan kalatalous työllisti suoraan 277 henkilötyövuoden (htv) verran Kustavin, Pyhärannan, Taivassalon ja Uudenkaupungin kunnissa (Kuva 3.3.). Ammattikalastus ja kalankasvatus työllisti yhteensä 113 htv:n verran ja kalanjalostus ja kauppa 164

htv:n verran. Kun välillinen¹ vaikutus huomioidaan on työllisyysvaikutus kaikkiaan 426 htv (Kuva 3.3.). Kalatalouden toiminnan osittaisen sesonkiluonteisuuden johdosta kalatalous antaa toimeentuloa suuremmalle joukolle kuin pelkkä htv-luku osoittaa.

Kuva 3.3. Kalatalouden työllisyysvaikutus (yhteensä 426 htv) Vakka-Suomessa 2003.

Vahvalla elinkeinokalataloudella on erityinen tasapainottava rooli Vakka-Suomen elinkeinorakenteessa. Elintarvikesektoriin kuuluvana se tuo vakautta metalliteollisuuden (Uudenkaupungin autotehdas alihankkijoineen) suhdannevaihteluille. Kalatalous onkin mainittu yhtenä painopistealueena Uudenkaupungin elinkeinostrategiassa. Alueen kalatalousklusteri kattaa koko tuotantoketjun (Kuva 3.4.).

© SAKL ry/Markku Saiha

¹ Välillisessä työllisyysvaikutustarkastelussa tarkastellaan, miten paljon kalatalous käyttää muiden toimialojen panoksia omassa tuotannossaan. Tilastokeskuksen alueellisten panos-tuotos – taulukoiden tietojen perusteella saadaan eri toimialoja koskevat kertoimet, joka voidaan muuttaa työllisiksi, tiedetään kalatalouden liikevaihto.

Kuva 3.4. Vakka-Suomen kalatalousklusteri.

3.3. Ammattikalastus

Ammattikalastajia on kohdealueella ammattikalastajarekisterin² mukaan yhteensä 140. Kalastajien määrä kunnittain ja luokittain käy ilmi taulukosta 3.2.

Taulukko 3.2. Ammattikalastajien³ määrä Vakka-Suomessa.

	I	II	III	Yhteensä
Uki	24	1	50	75
Pyhäranta	4	0	3	7
Taivassalo	20	1	23	44
Kustavi	9	2	3	14
Yhteensä	57	4	79	140

Uusikaupunki ja Taivassalo ovat vahvimmat ammattikalastuksen kunnat alueella. Noin 3/4 rekisterissä olevista I-luokan kalastajista sijoittuvat näihin kuntiin. Kalastajien jakautuminen päätoimisiin ja sivutoimisiin kalastajiin on varsin selvä. II-luokan kalastajia on selvästi vähiten (4).

Ammattikalastuksen keskeisiä haasteita, niin Vakka-Suomessa kuin muuallakin rannikolla, on kalastajien keski-ikäns nousu – alalle tulevia on viime vuosina ollut liian vähän. Haittaeläinten, lähinnä harmaahylkeen, aiheuttamat vahingot kalastukselle vaikeuttavat kalastajien toimeentuloa ja toisaalta vaikuttavat myös osaltaan alalle rekrytoitumiseen. Hyljeongelmaan olisi nopeasti saatava selkeä

² 19.9.2007 tilanteen mukaan.

³ I-luokka > 30%, II-luokka 15-30% ja III-luokka < 15% verotettavista tuloista tuloista.

ratkaisu, jotta rannikkokalastus voisi säilyä elinvoimaisena. Hyljeongelma nähdään niin polttavana, että muiden tavoitteiden toteutumisen nähdään auttavan vain rajoitetusti rannikkokalastuksen säilymistä ellei pääongelmaan löydy ratkaisua.

Kolmas ammattikalastuksen keskeinen ongelma on kalavesien saatavuus. Pirstoutuneen vedenomistuksen ja muiden käyttömuotojen paineessa tulisi löytää paikallisia ratkaisuja vesialueiden saamiseen ammattikalastuksen käyttöön. Tähän luo painetta osaltaan kasvavat hyljekannat, jotka ajavat ammattikalastusta sisäsaariston suuntaan.

3.3.1. Saaliit, pyyntimenetelmät ja kalasatamat

Pyyntimenetelmistä verkkokalastus on yleisin. Sitä käyttää noin 2/3 alueen kalastajista. Rysäkalastuksella (silakka, siika, ahven) on myös suuri merkitys alueella. Siian rysäkalastus on painottunut alueen pohjoisosiin (Pyhämaa) ja silakan ja ahvenen rysäpyynti eteläosiin (Taivassalo, Kustavi)

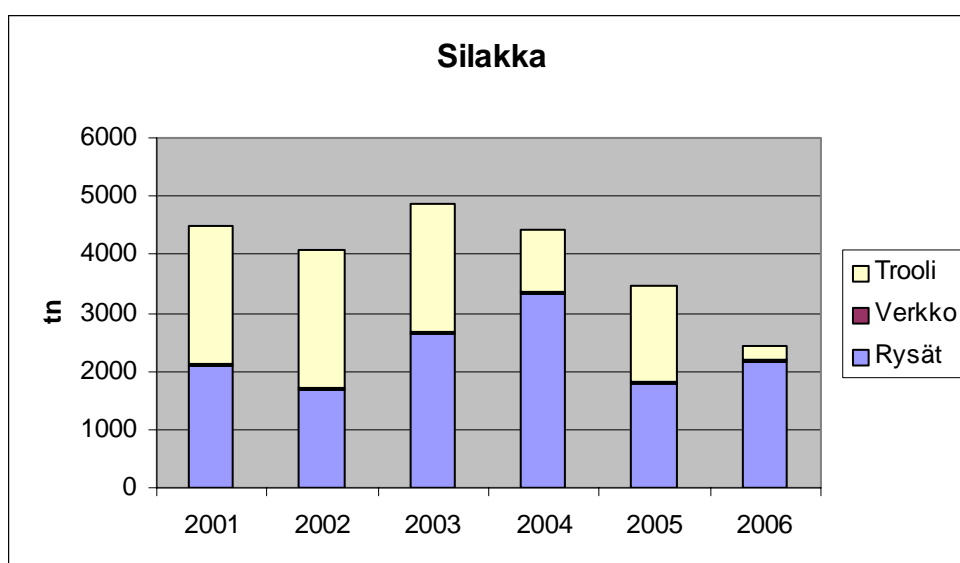
Pyyntiruutu 47 osuu melko hyvin Vakka-Suomen rannikkoalueelle (Liite 2). Taulukossa 2 on tarkasteltu saaliin määrää ja arvoa ruudussa 47 vuonna 2006. Saaliin arvo oli noin 1,2 m€ Saaliin arvoon kaikkiaan kuitenkin selvästi suurempi, koska silakan osalta taulukossa on huomioitu vain rysä- ja verkkosaaliit, ei troolarisaaliita. Lisäksi valtaosa silakkasaaliista tulee Selkämereltä ruudun 47 ulkopuolelta (lähinnä ruutu 46). Uudenkaupungin Suukarin kalasataman uuden lajittelukeskuksen kautta kulkee vuonna 2007 arviolta noin 12 miljoonaa kg silakkaa (tammi-elokuu 7 milj. kg). Kuvassa 3.5. on kuvattu silakkasaaliita pyyntiruudulla 47. Kaavio kuvastaa voimakasta rysäpyyntiä, joka on säilynyt elinvoimaisena erityisesti Taivassalossa.

Taulukko 3.3. Kalansaalis ja arvo pyyntiruudulla 47 kalan (tuottajahinta 2006, ilman alv).

kala	€/kg	Saalis kg	Arvo
siika	3,31	28 261	93 544
kuha	3,39	128 177	434 519
ahven	1,21	205 044	248 103
lahna	0,34	30 630	10 414
hauki	1,03	41 690	42 941
silakka	0,20	2 202 869	440 574
YHT.			1 176 551

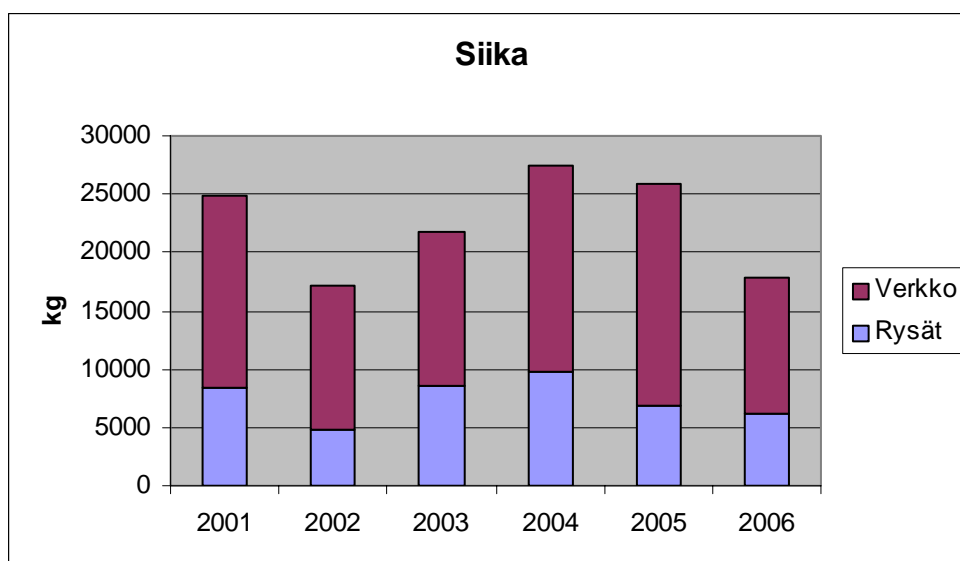
Huom. silakan osalta vain rysä ja verkkosaalis (lähde RKTL).

Kuvat 3.5.-3.8. kuvaavat tärkeimpien saaliskalojen vuosisaaliita 2001-2006. Silakkasaaliit ovat olleet noin 4 miljoonaa kg/vuosi kahta viimeistä vuotta lukuun ottamatta.

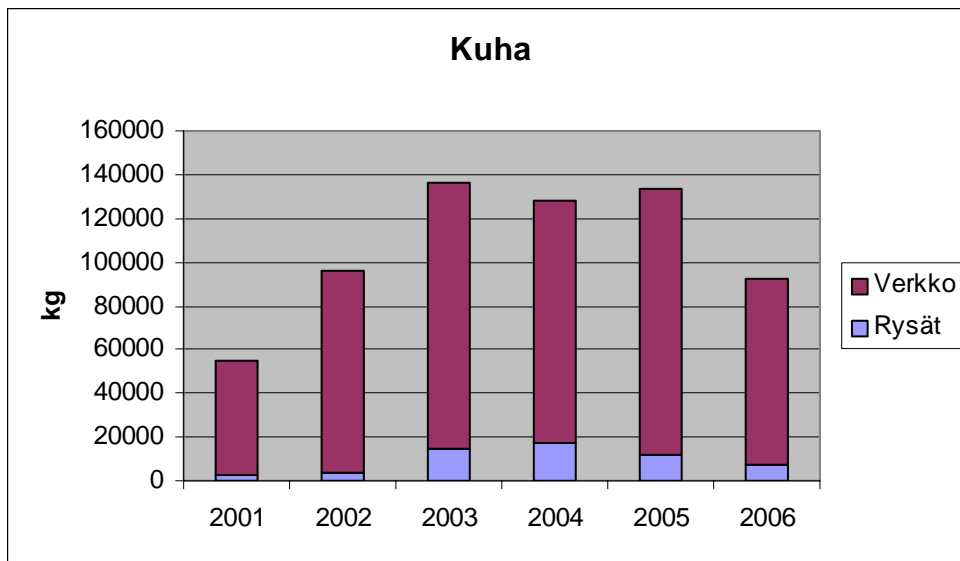
Kuva 3.5. Silakkasaalis 2001-2006 pyyntiruudulla 47.

Siian osalta saalis on vaihdellut 15 – 25 tonnin välillä (Kuva 3.6.). Siikasaalista noin kolmannes pyydetään rysillä, loput verkoilla.

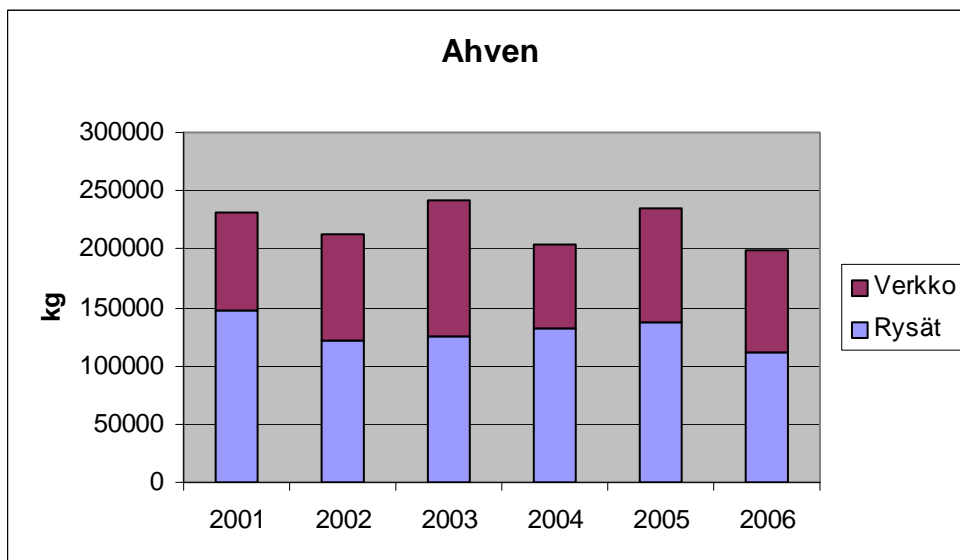
Kuva 3.6. Siikasaalis 2001-2006 pyyntiruudulla 47.

Kuhasaaliit ovat viime vuosina olleet kasvussa ja ovat olleet tarkastelujakson loppupuolella vuosittain noin 130 tonnin tietämällä. Saalis muodostaa noin neljänneksen koko merialueen ammattikalastuksen kuhasaaliista.

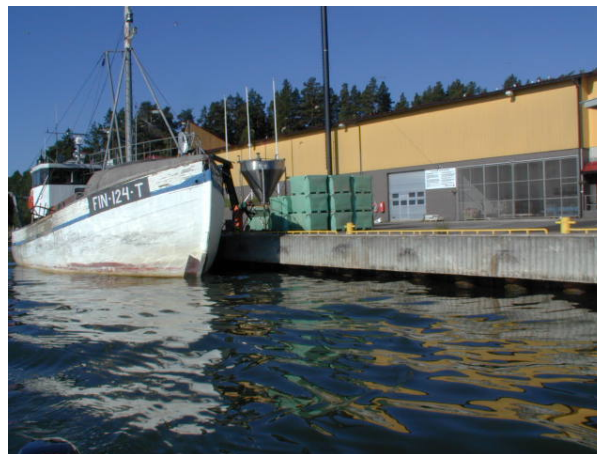
Kuva 3.7. Kuhasaalis 2001-2006 pyyntiruudulla 47.

Ahvensaalista kertyy noin 200 tonnia vuosittain. Ahvenenkalastuksen erityispiirteenä on rysäpyynnin suuri osuus (hieman yli puolet) kokonaissaaliista. Kaikkiaan saalis muodostaa noin neljänneksen koko merialueen ammattikalastuksen ahvensaaliista.

Kuva 3.8. Ahven saalis 2001-2006 pyyntiruudulla 47.

Alueen kunnissa on kaikkiaan kuusi kalasatamaa. Uudenkaupungin Suukari on keskuskalasatama ja Taivassalon Tuomarainen aluesatama. Molemmat ovat tärkeitä silakan purkusatamia. Pyhämaan kärjessä sijaitsevaa Pitkäluodon kalasatamaa ollaan kehittämässä voimakkaasti. Satamaan rakennetaan kalankäsittely- ja varastotiloja. Kustavin Laupusissa toimii yksityinen Saariston Jäädyyttämön omistama kalasatama, johon puretaan silakkaa. Kustavin Vuosnainen ja Uudenkaupungin Humalkari ovat

vähäisessä käytössä olevia kalasatamia, joilla olisi potentiaalia mm. kalastusmatkailun tukikohtina. Näiden satamien lisäksi kalaa tuodaan rantaan useammassa kohteessa (esimerkiksi (Hakkeenpää ja Ihattula) ja lisäksi kalastajien omissa rannoissa

3.4. Kalankasvatus

Kalankasvatus Vakka-Suomessa on muun maan tapaan viime vuosina käynyt läpi rakennemuutosta. Tuotantomäärät ovat vähentyneet ja omistus on keskittynyt. Tällä hetkellä tilanne on stabiili ja jäljelle jääneet yritykset toimivat terveellä pohjalla. Vakka-Suomessa on 8 yritysrypystä, jotka hallitsevat alueen kalankasvatusyrityksiä. Yritykset kasvattavat kirjolohta ja siikaa, jonka kasvatusmäärät ovat olleet viime vuosina nousussa. Lisäksi alueen erikoisuutena on sammen kasvatus, jolla on lupaavat tulevaisuudennäkymät. Vakka-Suomessa on myös poikastuotantoa.

Alueen tuotanto on noin 10 % koko maan merialueen ruokakalan tuotannosta. Vuosittainen liikevaihtoa alalla on noin 5 miljoonaa euroa ja työllisyysvaikutus noin 25 henkilötyötä. Kalankasvatuksen sijainninhjauksen kehittyessä on todennäköistä, että virtauksiltaan suotuisilla Selkämeren puoleisilla osilla kasvatusmäärät tulevat nousemaan. Vakka-Suomen kalankasvatusta arvioitaessa tulee huomioida että alueen kasvattajilla on kasvatusta myös Vakka-Suomen ulkopuolella ja alueen jalostusteollisuus tuo kalaa myös alueen ulkopuolelta. Alueen suurimmalla yrityksellä, Saaristomeren Kalalla, on kasvatusta Ruotsissa ja muualla Suomessa.

3.5. Kalanjalostus ja kauppa

Vakka-Suomessa toimii neljä suurta kalanjalostuksen ja kaupan yritystä⁴. Yritysten liikevaihto on noin 30 miljoonaa euroa ja ne työllistävät yhteensä noin 140 työntekijää. Yritysten tuotevalikoimaan kuuluvat kuluttajille suunnatut savukalatuotteet, graavi kala, kalamakkarat ja tuore kala niin fileoituna kuin pyöreänäkin kalana. Lisäksi toimitetaan kalafileitä teollisuuden ja suurkeittiöiden tarpeisiin. Kalaa myydään myös tukkuliikkeille ja keskusliikkeille. Erityisesti silakkaa pakastetaan ja viedään Venäjälle ja Viroon.

Yrityksillä on toisistaan poikkeavat tuotantoprofiilit ja asiakaskunta. Näin ne muodostavat luontevasti toisiaan tukevan kalatalousalan yritysryppään Vakka-Suomeen. Alueen kalanjalostuksella ja kaupalla on myönteiset tulevaisuudennäkymät, sillä suurin yritys, Saaristomerens Kala, on voimakkaasti laajentamassa toimintaansa Uudessakaupungissa.

Vakka-Suomessa toimii suurempien yritysten lisäksi toista kymmentä aktiivista pienjalostajaa. Pääasiassa nämä yrittäjät purkittavat silakkaa erilaisissa marinadeissa ja valmistavat savukalaa. Muutamilla yrittäjillä on myös pienimuotoista kalaeinesvalmistusta. Useimmat yrittäjistä saavat pääosan myyntituloistaan kalamarkkinoista ja torimyyntistä. Toiminta työllistää yli 20 henkilötyövuoden verran. Liikevaihtoa toiminnasta kertyy noin 0,7-0,8 miljoonaa euroa.

Kalan pienjalostuksessa eletään murrosaikaa. Osa elinkeinonharjoittajista lähestyy eläkeikää ja jatkajia ei välttämättä kaikille ole. Samalla hygieniä ja muut vaatimukset pientuotannolle ovat jatkuvasti kiristymässä. Pienimuotoisella kalanjalostuksella on paikallisesti merkitystä maaseudun elinkeinovalikoiman osana. Toiminnalla on myös kulttuurinen merkityksensä. Esimerkiksi kalanmarkkinat saavat mediassa runsaasti huomiota ja toimivat kalankäytön edistäjänä. Pyhämaan suolasilakasta on muodostunut aikojen saatossa alueellinen brändi. Alueen jalostajat kiertävät kalamarkkinoilla lähinnä Etelä-Suomessa. Alueen omia kalamarkkinatapahtumia ovat Kustavin Lohimarkkinat ja Taivassalon Silakrysäys. Vuosittaisissa Uudenkaupungin Saaristotapahtumassa ja Pyhämaan Luodolla tuulee –tapahtumassa on kalastuksella ja kalatuotteilla niinkään keskeinen rooli.

⁴ Saaristomerens Kala Oy, Kalaset Oy, Länsi-Rannikon Kala Oy ja Kalarannan Vihannes Oy.

3.6. Kalastusmatkailu

Kalastusmatkailua pidetään alana, jonka kehitysnäkymät maassamme ovat hyvät. Alan laajuudesta ei kuitenkaan ole tarkkaa käsitystä, sillä yhtenäistä ja kattavaa kalastusmatkailun toimijoita kuvaavaa rekisteriä ei tällä hetkellä ole. Maa- ja metsätalousministeriön selvityksen mukaan Suomessa oli vuonna 2005 arviolta 120 sellaista yritystä, jotka saivat yli puolet tuloistaan kalastusmatkailusta (MMM 2005; MMM 2007). Kalastusmatkailuyritysten lukumäärä on viime vuosina lisääntynyt nopeasti Suomessa. Maaseutumatkailuyrityksiä, jotka saavat säännöllistä tuloa kalastusmatkailijoilta, on arviolta 1200 -1400. Useimmat näistä tarjoavat majoitusta tai muita palveluita kalastamaan tuleville (Eduskunta 2007. Lakialoite kalastuslain 8 §:n muuttamisesta). Varsinaisia kalastusmatkailuyrityksiä näistä on noin 200. (Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutin www-sivut). Kalastusoppaana toimivia henkilöitä on Suomessa noin sata, joista päätoimisia eli kaikki tulonsa kalastusopastuksesta saavia on muutamia (Myllylä ja Laamanen 2004).

Kalastusmatkailua harjoittavia yrityksiä on Vakka-Suomen alueella on noin 20 kappaletta⁵. Kaikkien palveluntarjonta on lähinnä sivutoimista. Osalla kalastusmatkailuun liittyvä toiminta on sivu- tai lisäpalvelu ruoka- tai majoituspalvelujen ohella, tai se käsittää kuljetuspalveluja tai veneiden vuokrausta. Paikallisten yrittäjien lisäksi on joitakin alueen ulkopuolisia yrityksiä, jotka järjestävät kalastusmatkoja alueelle. Vakka-Suomen alueen ammattikalastajille vuonna 2002 tehdyssä kyselyssä⁶ kalastusmatkailuun liittyvää toimintaa ilmoitti harjoittavansa 12 ammattikalastajaa.

Vakka-Suomen alueen kalastusmatkailuyrittäjistä pisimpään toimineilla on yli 10 vuoden kokemus alalta ja toiminta vakiintunutta. Heille on muodostunut mm. kanta-asiakkaita, jotka käyttävät palveluita säännöllisesti. Myös muutama uusi yrittäjä on tullut mukaan viime vuosina. Useimmille yrittäjille matkailu on lisätulonlähde kalastuksen tai muun yritystoiminnan ohella, sillä matkailu työllistää vain osan vuotta.

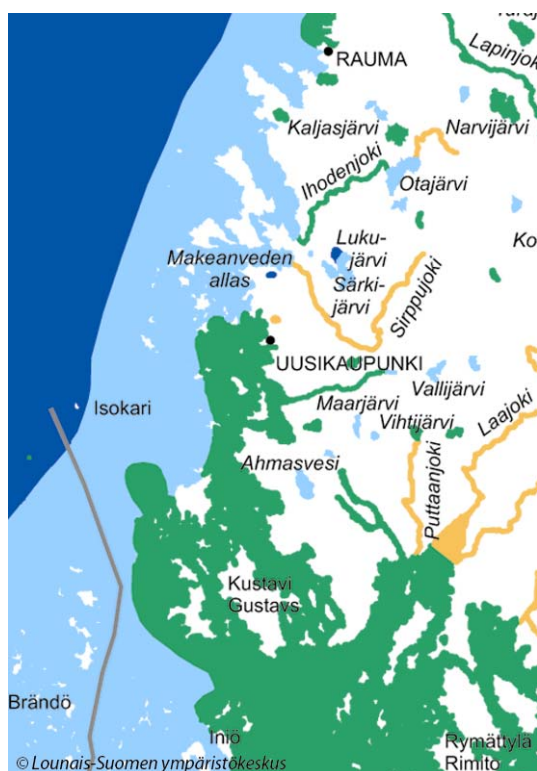
Alan suurimpina ongelmina yrittäjät näkevät kalavesien saatavuuden ja mutkikkaat lupa-asiat. Osa alalla olevista on lähitulevaisuudessa siirtymässä eläkkeelle, joten markkinoilla olisi tilaa uusille toimijoille. Kaikkiaan kalastusmatkailulla on Vakka-Suomessa runsaasti potentiaalia, koska luonnonympäristö ja kalavarat ovat kunnossa. Esimerkiksi kokoluokaltaan vastaavalla Ahvenanmaalla kalastusmatkailun taloudellinen merkitys on huomattavasti suurempi. Toimintaa ja yhteistyötä kehittämällä osa kalastusmatkailuvirroista olisi suunnattavissa Vakka-Suomeen.

⁵ lähde: kuntien www-sivut

⁶ Vakka-Suomen kalastusturismin kehittäminen. Turun yliopiston Merenkulkualan koulutus- ja tutkimuskeskuksen julkaisuja C2/2003.

3.7. Vesistöt ja kalakannat

Kohdealueen vesistöjen tila vaihtelee tyydyttävästä erinomaiseen (Kuva 3.9.). Alueen eteläosassa tärkeänä kutualueena tunnetulta Mynälahdelta Kustavin salmiin ja Uudenkaupungin eteläosien rannikkoalueeseen asti vesien tila on tyydyttävä (vihreä). Veden laatu heikko ainoastaan Laajoen suistossa Mynälahden pohjukassa (keltainen). Alueen Selkämerenpuoleisella merialueella (Pyhämaa ja Pyhämaan eteläpuoliset osat) vesien laatu on hyvä (vaaleansininen) ja ulompana erinomainen. Kaikkiaan vesien tila on parempi kuin Saaristomerellä ja Suomenlahdella.

Kuva 3.9. Vakka-Suomen rannikkoalueen pintavesien laatu 2000-2003.

Alueen kalavarat ovat pääosin hyvässä kunnossa ja kalastus kestävällä pohjalla. Pääosa Suomen silakkakiintiöstä pyydetään Vakka-Suomesta alkavalta Selkämereltä, jonka silakkakanta on vahva ja pyyntiä voitaisiin jopa lisätä⁷. Troolipyynnin lisäksi silakkaa kalastetaan rysillä (erityisesti Taivassalo) ja verkolla (Pyhämaan pohjoisosassa). Tästä kalasta osa jalostetaan myös itse tori- ja markkinamyyntiä varten. Siikasaaliit ovat olleet laskussa, koska hylje verottanut kantaa ja tehnyt pyynnin ulkovesillä mahdottomaksi. Kuha on rehevöitymisen myötä noussut merkittäväksi saaliiksi koko alueella pohjoisinta osaa lukuun ottamatta. Kuhasaaliiden vähentyminen ei ole kohdannut Vakka-Suomea samalla tavoin kuin Saaristomerellä. Alueen ahvenkannat vahvistuneet ja ahvenenpyynnillä on tärkeä rooli alueen eteläosassa. Haukikannat ovat pysyneet vahvoina ja hauen saalismäärät ovat pysyneet tasaisina pidemmällä aikavälillä.

⁷ RKTL (2006). Kalavarat 2006.

3.7.1. Kalakantojen hoidon tilanne Vakka-Suomessa

Kalakantojen hoidosta Vakka-Suomen merialueella ovat vesialueiden omistajien lisäksi vastanneet kalastusalue, alan järjestöt, viranomaiset ja kunnat. Vakka-Suomi kuuluu Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskuksen (TE-keskus) kalatalousyksikön toimialueelle, ja alueellisena ympäristöviranomaisena toimivat Lounais-Suomen ympäristökeskus ja kuntien ympäristölautakunnat. Muita kalavesien hoidon kanssa tekemisissä olevia toimijoita ovat kalatalouden neuvontajärjestöt (L-S Kalatalouskeskus, L-S Vapaa-ajankalastajapiiri), Pyhämaan kalastajaseura sekä Selkämeren- ja Saaristomeren ammattikalastajat ry:t. Kalastuksen järjestelytehtäviä ja kalavesien hoitoon liittyviä tehtäviä on myös lakisääteisillä kalastusalueilla. Vakka-Suomessa merialueella toimivat Kustavin ja Uudenkaupungin kalastusalueet, sekä pieneltä osin Velkuan kalastusalue Mynälähdellä. Lisäksi Uudenkaupungin merestä padottu makeavesiallas muodostaa Velhovesi-Ruotsivesi kalastusalueen. Tärkein asiakirja kalastusalueen toiminnassa on käyttö- ja hoitosuunnitelma, missä mm. kalavesien hoidon suuntaviivat määritellään. Kehittämissuunnitelman toimenpiteissä on huomioitu myös käyttö- ja hoitosuunnitelmat ja niiden linjaukset. Kalastusalueet ja edellä mainitut tahot, julkista sektoria lukuun ottamatta, olivat edustettuina työryhmässä (liite 3.). Useimmat hoitotoimet edellyttävät omistajan suostumusta, joten osakaskunnat ja yksityiset vedenomistajat ovat avainasemassa toimenpiteiden käytännön toteutuksessa.

Lounais-Suomessa vedenomistus on sirpaloitunut suhteellisen pieniin omistusyksiköihin, mikä näkyy erityisesti alueen eteläosassa Kustavin ja Taivassalon kunnissa. Pelkästään Kustavin kalastusalueen alueen omistusyksiköiden määrä on 1 124 kpl ja niiden keskikoko 38 ha. Joukossa on yksittäisiä suuria osakaskuntia joista suurin on yli 5 000 ha. Yleisesti ottaen suurimmat osakaskunnat ovat hyväksyneet itselleen säännöt ja ne toimivat niiden mukaan. Valtaosa pienistä yhteisomistuksissa olevista vesialuelohkoista ei ole hallinnollisessa mielessä toimivia, mikä vaikeuttaa laajemmille yhtenäisille alueille kohdistuvien toimenpiteiden toteutusta.

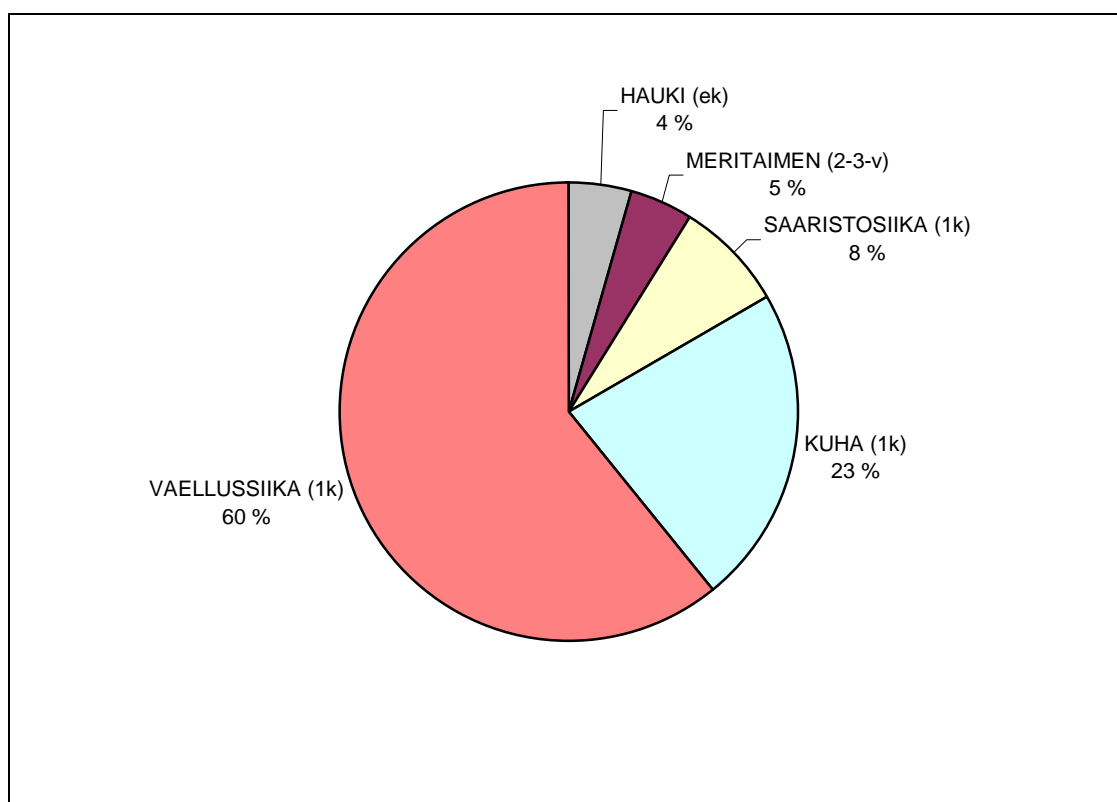
Taustatietoa alueen kalaston ja vesien tilasta tuottavat kalatalous- ja vesistötarkkailut. Tarkkailuvelvoitteita on mm. kalankasvatuslaitoksilla, Kemira Agro Oy:llä ja Uudenkaupungin kaupungilla.

3.7.2. Toteutetut hoitotoimet

Perinteisesti kalavesien hoito merialueella on ollut haluttujen kalalajien poikasistutuksia, joista tärkeimmät ovat siika ja meritaimen. Osa istutuksista on toteutettu yhdyskunta- ja teollisuusjätevesipäästöistä aiheutuvien haittojen kompensationsa velvoiteistutuksina. Pyhämaan hautomossa on lisäksi tuotettu vastakuoriutuneita paikallisen karisiian poikasia vuoteen 2003 saakka. Tässä

Karisiika-hankkeessa ensisijaisena tavoitteena oli tukea paikallisen karisiikakannan lisääntymistä. Näiden lisäksi on toteutettu kalojen lisääntymisalueiden kunnostuksia.

Vakka-Suomen merialueelle on vuosina 2003-2007 istutettu neljää kalalajia; siikaa (vaellus- ja karisiika), meritaimenta, haukea ja kuhaa (taulukko 3.4.). Lukumääräisesti selvästi eniten on istutettu siikaa (kuva 3.10.), jonka istutusmäärät ovat viimevuosina vaihdelleet 110 000 – 470 000 kesänvanhan poikasen välillä. Istutusten kautta kalavesien hoitoon suunnataan merkittävästi resursseja, sillä esimerkiksi vuonna 2007 Vakka-Suomen merialueen kalaistutusten arvo oli noin 90 000 euroa.

Kuva 3.10. Vakka-Suomen merialueen kalanpoikasistutukset (kpl) lajeittain vuonna 2007.

Taulukko 3.4. Vakka-Suomen merialueen kalanpoikasistutukset vuosina 2003-2007.

Vuosi	2003	2004	2005	2006	2007
Meritaimen (2-3-v)	37 938	27 780	32 737	8 878	9 257
Saaristosiika (vk)	704 000	0	0	0	0
Saaristosiika (1k)	0	131 576	7 750	14 500	15 300
Vaellussiika (1k)	466 410	127 926	221 000	96 023	120 999
Hauki(ek)	5 000	3 000	6 300	3800	8 680
Kuha (1k)	96 761	96 762	90 887	22 980	44 858

Taluskalojen lisääntymisalueiden kunnostaminen on kalapoikasten istuttamisen jälkeen tärkein kalavesien hoitomuoto alueella. Kunnostuksia on toteutettu hankkeina joista tärkein on ollut Flada-projekti, missä Uudenkaupungin kalastusalue on yhteistyössä L-S Kalatalouskeskus ry:n kanssa ennallistanut umpeenkasvaneita lahtia kevätkutuisten kalojen lisääntymisalueiksi.

3.8. Nykytilan analyysi – SWOT

Alueen vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia on työistetty teemakohtaisissa työryhmissä. Työryhmiä oli kaikkiaan viisi: ammattikalastus, kalajalostus ja kauppa (suuryritykset ja pienjalostajat erikseen), kalastusmatkailu, kalakantojen hoito. Työryhmät kokoontuivat 2-3 kertaa. Työryhmissä pohdittiin tavoitteiden lisäksi myös varsinaisia toimenpiteitä, joilla alueen kalataloutta voitaisiin edistää.

Strategian tavoitteet ja toimenpiteet perustuvat SWOT-analyysiin. Keskeisenä tavoitteena on tukea toimialan kehitystä klusterinäkökulmasta. Vahvuudet, heikkoudet, uhkat ja mahdollisuudet on esitelty seuraavan sivun taulukossa.

© SAKL ry/Markku Saiha

Taulukko 3.4. Nelikenttäänalyysi SWOT.

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - valtakunnallinen kalatalouden keskus - elinvoimainen elinkeinokalatalouden klusteri, koko tuotantoketju edustettuna <ul style="list-style-type: none"> o ammattikalastus (rannikkokalastus erimuodoissaan, troolikalastus) o kalankasvatus (1/3 Lounais-Suomen kalankasvatuksesta) o kalanjalostus ja kauppa (vahvat valtakunnalliset, innovatiiviset toimijat sekä lukuisasti pieniä perheyriyksiä) - keskimääräistä paremmat/puhtaammat kalavedet - kalatalouden kehittämiseen myönteisesti suhtautuva paikallishallinto - jalostuksessa osaava, riittävä työvoima - pitkät kalatalouden perinteet 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - hyljevahingot - yhteistyöperinteen puute - kalavesien saanti (hyljeongelma korostaa tätä) - sesonkiluonteisuus - matala profiili toimialalla
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - toimialan profiilin nostaminen - kalasatamien kehittäminen (infra ja toiminnot) - uusien kalastajien rekrytointi - yhteistyö ja uudet toimintamallit - uudet tuotteet ml. vajaahyötykalat - liitännäiselinkeinot ml. kalastusmatkailu - kalastusmatkailu kehittäminen - kasvava kysyntä 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> - hyljeongelmaan ei saada nopeaa lievitystä - muut kalastukseen vaikuttavat ympäristömuutokset - kalastajien ja pienjalostajien ikärakenne - pienjalostukseen kohdistuvat kiristyvät hygieniat ym. vaatimukset - muutokset kalakannoissa (tulokaslajit)

4. VAKKA-SUOMEN KALATALOUDEN TAVOITTEET 2007-2013

4.1. Toimialan tavoitteiden määrittely

Lähtökohtana Vakka-Suomen kalatalouden tavoiteohjelmatyölle oli toimialan suuri alueellinen painoarvo työn ja toimeentulon lähteenä. Alueen kalataloutta on kehitetty aiemmin lähinnä yksittäisin hankkein ilman pitkäjänteistä kokonaisnäkemystä. Yhteistä foorumia tai toimijatahoa juuri Vakka-Suomen kalatalouden eteenpäin viemiseksi ei ole ollut. Tässä yhteydessä nousi esiin ajatus koko Vakka-Suomen kalatalousklusteria kattavan suunnittelun järkevyydestä. Koko kalatalouden tuotantoketjun kokoaminen suunnitteluprosessiin on jo sinänsä luomassa pohjaa klusterin menestymiselle/toimialan prosessien tehostumiselle.

Kalatalouden tavoitteet määriteltiin viidessä eri työryhmässä. Työryhmät muodostettiin käsittelemään ammattikalastuksen, kalanjalostuksen ja kaupan (suuremmat ja mikroyritykset erikseen) kalavesien hoidon ja kalastusmatkailun tavoitteita vuosille 2007-2013. Kalankasvatuksen kehittämistavoitteet selvitettiin haastatteluilla. Tavoitteiden aikajänne valikoitui vastaamaan uutta Euroopan kalatalousrahaston (EKTR) toimikautta, koska EKTR on keskeisin kalatalouden investointien ja kehittämishankkeiden julkinen rahoituslähde.

Työryhmiin kutsuttiin kuusi jäsentä (suuryrityksistä kaikki neljä), jonka lisäksi ryhmiin kuului myös hanketoimijoita. Työryhmät kokoontuivat 2-3 kertaa. Ennen ryhmien kokoontumista ryhmän vetäjä keräsi teemaa koskevaa tausta-aineistoa. Lisäksi ryhmän vetäjä haastatteli ryhmän jäseniä keskeisten ongelmien ja kehittämishaasteiden selvittämiseksi. Ensimmäisissä kokoontumisissa käsiteltiin ennakkomateriaalin mukaisia kehittämishaasteita. Keskustelussa oli mahdollista nostaa esiin myös muita kehittämistavoitteita. Ryhmän vetäjä muotoili kehittämistavoitteet taulukkomuotoon (ks. liitteet) seuraavassa tapaamisessa tapahtuvaa käsittelyä varten. Kehittämistavoitteita pyrittiin asettamaan myös tärkeysjärjestykseen.

Hankkeessa omaksutun osallistavan suunnittelun periaatteen mukaisesti kentän toimijoiden laatimiin kehittämistavoitteisiin haettiin viranomais- ja sidosryhmäpalautetta. Osa viranomaispalautteesta kerättiin kootusti työryhmien kokoontumisten välillä, jotta varmistuttiin asetettujen tavoitteiden ”hyväksyttävyydestä” viranomaisnäkökulmasta ja samalla pystyttiin tiedottamaan ja sitouttamaan viranomaistoimijoita alueen kalatalouden kehittämistavoitteista. Työryhmien viimeisessä kokouksessa tavoitteita ja toimenpiteitä hiottiin lopulliseen muotoonsa. Tausta-analyysien ja työryhmätyön perusteella hankkeen vetäjät laativat tavoiteohjelmaluonnoksen. Luonnos lähetettiin vielä palautetta varten työryhmän jäsenille, viranomaisille ja muille sidosryhmille. Palautteen jälkeen tavoiteohjelma kirjoitettiin lopulliseen muotoonsa.

4.2. Elinvoimaisen ammattikalastuksen kehittäminen

Vakka-Suomen kalatalouden kehittämisstrategian tärkein tavoite on elinvoimaisen ammattikalastuksen säilyttäminen alueella. Keskeisenä ajatuksena on että alueen ammattikalastuksen saalismäärä pysyisi vähintään nykyisellään. Tämä edellyttäisi sitä että jatkossa vähäisempi kalastajajoukko kalastaisi enemmän tai että kalastajamäärä ja saalistaso pysyisi vähintään nykyisellään. Käytännössä tavoitteen saavuttaminen edellyttää uusien kalastajien rekrytoitumista alalle. Uusien kalastajien rekrytoitumista tulee edesauttaa erilaisin toimenpitein. Perusedellytys rekrytoinnin onnistumiselle on että ammattikalastuksen toimintaedellytyksistä huolehditaan. Lisäksi kynnystä alalle tuloon voitaisiin alentaa erilaisin mestari-kisälli järjestelyin, jossa ammattia pääsisi kokeilemaan ja jo kokenut kalastaja saisi tukea osaamisen siirtämisestä. Järjestelyyn voisi kytkeä myös sukupolvenvaihdosta tukevan ulottuvuuden, jossa eläkkeelle siirtyvä voisi siirtää luontevasti kalustoaan tulokkaan käyttöön. Ammattikalastajan myönteisen julkisuuskuvan säilymistä tulee tukea johdonmukaisella tiedotuksella, jotta alaa kohtaan syntyisi lisää kiinnostusta.

Rannikkokalastuksen polttavimpia ongelmia on harmaaahylkeiden kannan räjähdysmäinen kasvu. Hylkeet syövät ja turmelevat kaloja, rikkovat pyydyksiä ja karkottavat kaloja. Vuosien 2000-2001 hyljevahingoista kalastajille korvattiin kertakorvauksena 43%. Tämän jälkeen Itämeren hallikanta on kaksinkertaistunut ja Suomen alueella kolminkertaistunut⁸. Osa kalastajista on tämän vuoksi joutunut luopumaan ammatistaan ja pyyntiä on jouduttu siirtämään mahdollisuuksien mukaan lähemmäs rannikkoa, jossa vesialueille on myös muita käyttöpaineita.

Mikäli hyljehaittaan ei löydetä nopeasti tuntuvaa lievennystä muiden ammattikalastuksen kehittämistavoitteiden toteutumisen vaikutus jää vähäiseksi.

Koska harmaaahyljeongelma koskee kalatalouden tuotantoketjun alkupäätä sen vaikutuksen heijastuvat koko kalatalousklusteriin Vakka-Suomessa. Tämän vuoksi Vakka-Suomessa tulee käynnistää pilottihanke, jossa harmaaahylkeet poistetaan tehokkaasti vähintäänkin ammattikalastukselle tärkeiltä alueilta. Hankkeen tulee olla kestoltaan riittävän pitkä jotta vaikutukset saalistasoon voidaan todentaa.

Riittävien pyyntivesien saaminen on ollut ammattikalastuksen ongelma jo pitkään. Hyljehaitat ovat edelleen vaikeuttaneet tilannetta, koska tarve siirtää pyydyksiä paikasta toiseen on lisääntynyt. Vesienomistus on pirstoutunut erityisesti Vakka-Suomen eteläosissa. Muut vesialueen käyttömuodot kuten vapaa-ajan asutus, veneily ja merenkulku vaikuttavat ammattikalastuksen vesien hyödyntämismahdollisuuksiin. Pyyntivesien saamista tulee jatkossa systemaattisesti kehittää erilaisin sopimusmallein jotta päästäisiin vähitellen, vaikkapa tapauskohtaisesti, saamaan

⁸ MMM (2007). Itämeren hyljekantojen hoitosuunnitelma.

pyyntivesiä ammattikalastukselle. Vakka-Suomessakin toimineessa Kalavedet käyttöön -hankkeessa ongelmaa pyrittiin ratkaisemaan kalatalousneuvojan tarjoamilla välityspalveluilla. Hankkeen aikana kävi kuitenkin ilmi että vesienomistajien aseenne ammattikalastusta kohtaan ei kaikissa tapauksissa mahdollista lupien saantia. Erityisesti lisääntyvä vapaa-ajanasutus lisää paineita rantavesien rauhoittamiseksi pelkästään virkistyskäyttöön. Kalastusoikeuksien saaminen ammattikalastukseen edellyttää keskinäistä luottamusta sekä kalastajalta että vedenomistajalta. Ammattikalastuslupien saannin helpottamiseksi tulee tehdä asennemuokkausta ja luoda järjestelmiä, jotka ehkäisevät väärinkäsityksiä ja helpottavat sopimukseen pääsyä.

Kalasadamien rooli myös rannikkokalastuksessa tulee kasvamaan. Oman rannan puuttuminen on eräs alalle tulon este. Ajanmukaiset kalasadamat varasto- korjaus- ja kalankäsittelytiloihin, kylmiöihin ja jääasemineen helpottavat omalta osaltaan uusien kalastajien tuloa alalle ja alkutuotannon toimintaedellytyksiä yleensäkin. Samalla kalasadamien aktiivisempi käyttö voi synnyttää uusia yhteistyömuotoja ja -ideoita, joita on tarpeen mukaan tuettava. Hyviä esimerkkejä on paikoitellen mm. sisävesiltä. Pyhämaan Pitkäluodon kalasadamaa ollaan tällä hetkellä voimakkaasti kehittämässä ammattikalastuksen tarpeisiin. Sadamalla on myös matkailullista potentiaalia, jota olisi pyrittävä hyödyntämään ammattikalastusta tukevalla toiminnalla (esim. kalanmyynti). Myös muita Vakka-Suomen kalasadamia ja useamman kalastajan käyttämiä kalan maihintuontipaikkoja tulee kehittää tarpeita vastaaviksi.

Vakka-Suomen rannikkokalastuksessa rysäkalastuksella on verkkopyynnin ohella merkittävä rooli. Pyydyskehityksen jatkaminen ja tukeminen on myös tarpeen uusien ratkaisujen esiin nostamiseksi muuttuvissa olosuhteissa, jossa hylkeiden runsastuminen on jälleen keskeisessä osassa. Pyydyskehityksessä olisi kansainväliselläkin yhteistyöllä annettavaa. Virossa on monipuolista kokemusta erilaisista rysämalleista. Peipsillä harrastetaan laajamittaista kuhannuottausta mikä on Suomessa tuntematonta. Verkkokalastuksen vaikeutuessa katiskalla saattaisi olla mahdollisuuksia hylkeenkestävänä pyydyksenä. Selkämeren alueella tehdyissä kokeiluissa näillä on saatu lupaavia tuloksia.

Kalastajien osaamisen ja erityisesti liiketoimintaosaamiseen tulee jatkossa kiinnittää huomiota. Osaamista voidaan tukea niin koulutuksen kuin konsultoinnin muodossa. Uusien markkinointitapojen löytäminen (esimerkiksi ruokapiiritoiminta) tai kuluttajaryhmien selvittäminen voisi jatkossa tuoda lisäarvoa kalastajille. Yhteistyö kalastajien kesken ja muiden toimialojen edustajien kanssa (mm. matkailu, muu elintarviketuotanto) voisi luoda uusia toimeentulomahdollisuuksia tai tehostaa käytössä olevia resursseja. Kalastuksen kohteena olevien lajien lisäämisen tukee paikoitellen mahdollisuuksia lisäansioihin.

Seuraavaan listaan on koottu keskeisimpiä toimenpiteitä joilla ammattikalastusta tulee kehittää lähivuosina. Liitteessä 1 on esitetty ammattikalastustyöryhmän kokouksissa esiin nousseet tavoitteet ja toimenpiteet taulukkomuodossa.

TOIMENPITEET VUOSILLE 2008 - 2013

Hyljehaittojen torjunta

- Pilottiprojektina Vakka-Suomesta harmaahyljehaittojen poistoalue

Kalavesien saannin turvaaminen ja tehostaminen

- kiinnostavien vesialueiden kartoitus
- lupamalliratkaisujen kehittäminen (esim. kalavesipörssi)
- selvitys vesialueen kaavoittamiseksi

Kalasadamien kehittäminen (Pitkäluoto, Suukari, Humalkari, Vuosnainen, Laupunen, Tuomarainen)

- kalankäsittelytilojen kehittäminen/täydentäminen
- kalastajien yhteistoiminnan kehittäminen
- uusien käyttäjien saaminen

Pyyntimenetelmien monipuolistaminen

- paikallisiin olosuhteisiin soveltuvien pyydysten ja pyyntimuotojen kehittäminen ja käyttöönotto
- verkkokalastusta korvaavan hyljeneutraalien pyydysten kehittäminen

Uusien kalastajien rekrytoiminen alalle

- mestari-kisälli järjestelmän tukeminen
- nuorisoon ja oppilaitoksiin kohdistuvat hankkeet
- kalasadamien käyttömahdollisuuksien esiintuominen

Ammattikalastuksen myönteisen julkisuuskuvan säilyminen

- aktiiviset tiedotustoimet elinkeinon myönteisen julkisuuskuvan edistämiseksi

Saaliin ja kalan tarjonnan sesonkiluonteisuuden tasaaminen

- kalastajien hintatietoisuuden lisääminen
- kalastuksen suuntaaminen hinnan tms. perusteella
- pakastus

Muiden toimialojen kalastusta tukevien ansiomahdollisuuksien lisääminen

- kalasadamien matkailukäytön kehittäminen ammattikalastuksen tueksi
- yhteishankinnat muiden toimialojen kanssa (esim. savustus, pakastus, kuivatus)

Markkinahäiriöiden ehkäisy

- selvitetään mahdollisuudet säädellä kalan ajoittaista ylitarjontaa

Kalastuksen kohteena olevien lajien lisääminen

- ympäristönhoitoon liittyvä kalastus
- vienti

Tavoitteiden toteutumista seurataan seuraavilla indikaattoreilla:

- harmaahyljehaittojen ehkäisytoimet
- kalavesien saantiin liittyvien ratkaisumallien syntyminen ja vuokrasopimusten määrä
- kalasatamien kehittämistoimet
- pyydyskehityshankkeet
- kalastajien lukumäärä
- uusien kalastajien rekrytoimista auttavat toimet
- kalastajien osaamisen kehittämistoimet
- ammattikalastuksen uudet toimintatavat ja pyynnin monipuolistuminen
- investoinnit

4.3. Kalanjalostuksen ja kaupan kehittäminen

Vakka-Suomen alueella toimii neljä suurempaa kalanjalostuksen ja kaupan yritystä. Kalatuotteiden maine ja kysyntä on Suomessa jatkunut hyvänä. Suuremman mittakaavan jalostuksen ja kaupan näkökulmasta luonnonkalan tarjonnan sesonkiluonteisuus on keskeinen ongelma. Menekki on pääosin hyvä ja kalaa menisi kaupaksi enemmänkin. Näin ollen ammattikalastuksen ongelmat, mm. harmaahylje ja pyyntivesien puute, vaikuttavat myös jalostukseen ja kauppaan. Luonnonkalaa ajatellen hylkeenpoiston koealueen perustaminen Vakka-Suomeen ja vesialueiden kaavoittaminen ammattikalastuksen käyttöön nähdään ratkaisuin raaka-ainevolyymien säilyttämiseksi riittävällä tasolla. Alueen yrityksissä jalostetaan ja kaupataan myös kasvatettua kalaa, josta osa on tuotettu Vakka-Suomessa, osa alueen ulkopuolella. Alueen yritykset yhdistävät luonnonkalan kasvatetun kalan ja jalosteiden virrat tuoden synergiaetua koko tuotantoketjulle. Tämän vuoksi molempien alkutuotantomuotojen elinvoimaisuus on myös koko kalatalousklusterin etu. Kalan ajoittainen ulkomailta suuntautuva tarjonta aiheuttaa markkinahäiriöitä, jotka tuntuvat myös Vakka-Suomessa. Mahdollisuudet lieventää ilmiön vaikutuksia tulisi selvittää, vaikka toimintaympäristö (EU:n sisämarkkinat) ei annakaan mahdollisuuksia suoraviivaiseen sääntelyyn.

Vakka-Suomen alueella on elinvoimainen pienjalostajien joukko, joka jalostaa itse pyytämänsä kalaa. Pääosa myynnistä tapahtuu kalamarkkinoilla ja toreilla. Pienyritysten keskeisimmät tulevaisuuden haasteet liittyvät kiristyviin hygieniä ja muihin vaatimuksiin. Kaikkien näiden toimijoiden tuotantotiloihin tulee hakea hyväksyntää elintarvikehuoneistoksi 1.3.2009 mennessä. Yrittäjille tulisi tässä yhteydessä järjestää koulutusta ja konsultointia yhdessä viranomais toimijoiden kanssa, jotta siirtymävaiheesta päästäisiin jouhevasti yli. Omavalvonnan tasoon ja osaamiseen liittyvään koulutukseen olisi myös mielekästä kytkeä terveysviranomaiset, jotta säännösten tulkintoihin saataisiin yhtenäisyyttä. Samalla pienjalostajat saisivat opastusta omavalvontaa helpottavan tekniikan hyödyntämisestä.

Osalla pienjalostajia on edessä sukupolvenvaihdos. Samoin kuin ammattikalastajilla, pienjalostuksen jatkuvuutta tulee tukea mestari-kisälli järjestelmää soveltaen.

Pienjalostuksen tuotteet ovat varsin perinteisiä, mikä tunnettuuden kautta on toisaalta niiden vahvuus. Uusien tuotantomenetelmien ja tuotteiden kehittäminen (mm. mäti, vähän käytetyt lajit) on nähtävä osana alan elivoimaisuuden tukemista. Itse tuotantoon liittyvien asioiden lisäksi myös markkinoinnille ja muulle menekkiä tukevalle osaamiselle on nähty tarvetta.

Seuraavaan listaan on koottu keskeisimpiä toimenpiteitä joilla kalanjalostusta ja kauppaa tulee kehittää lähivuosina. Liitteessä on esitetty työryhmien kokouksissa esiin nousseet tavoitteet ja toimenpiteet taulukkomuodossa.

TOIMENPITEET VUOSILLE 2008 - 2013

Tuotteiden ja tuotantotapojen kehittäminen

- tuotannolliset innovaatiot
- mm. mätituotteet
- uudet lajit
- einestuoannon kehittäminen
- logistiikan parantaminen
- jatkojalostusasteen kasvattaminen ja kehittäminen

Uusien kuluttajaryhmien ja markkinointitapojen löytäminen

- markkinatutkimukset
- mm. ruokapiiritoiminnan hyödyntäminen

Liiketoiminta ja muun osaamisen lisääminen

- koulutus omavalvonnan tehostamiseksi ja helpottamiseksi pienyrityksissä
- tietotekniikan hyödyntäminen
- ulkomaan vienti
- markkinatutkimukset
- koulutus, konsultointi, kurssit
- alihankintayhteistyön kehittäminen

Pienjalostuksen jatkuvuuden tukeminen

- mestari-kisälli –toiminnan käynnistäminen

Laatu- ja hygieniatason ja osaamisen nostaminen

- koulutus omavalvonnan tehostamiseksi ja helpottamiseksi (pienyrityksissä)
- tietotekniikan hyödyntäminen

Tavoitteiden toteutumista voidaan seurata seuraavilla indikaattoreilla:

- markkinointitutkimukset
- tuotekehitys
- uusien pienjalostajien rekrytoimista auttavat toimet
- yhteistyömallit ja osaamisen kehittäminen
- investoinnit
- yrittäjien lukumäärä

4.4. Kalastusmatkailun kehittäminen

Maa- ja metsätalousministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, Matkailun edistämiskeskus, maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä ja kalastusmatkailuelinkeinon ja sen eri sidosryhmien edustajat ovat parhaillaan yhdessä laatimassa kalastusmatkailun kehittämisen valtakunnallista toimenpideohjelmaa, jonka on tarkoitus valmistua vuoden 2007 loppuun mennessä. Toimenpideohjelman tavoitteena on vakiinnuttaa kalastusmatkailu liiketaloudellisesti kannattavana elinkeinona ja kalastusmatkailuun liittyvää yritystoimintaa pyritään kehittämään vastaamaan erityisesti kansainvälistä kysyntää. Toimintaohjelman myötä hanketyötä tullaan kohdistamaan alueille, jossa olosuhteet ovat kalastusmatkailun kannalta otolliset, rahoitusta pyritään suuntaamaan laaja-alaisiin kalastusmatkailun yhteismarkkinointihankkeisiin sekä myös suoriin yritystukiin. Kalastusmatkailuun liittyvää tutkimustoimintaa ja tilastointia pyritään kehittämään, jotta saadaan luotettavaa tietoa alan yrityksistä, niiden asiakasmääristä ja liikevaihdon kehityksestä (Kirjavainen 2007; Laiho 2007).

Vakka-Suomen alueen kalastusmatkailuyrittäjistä pisimpään toimineilla on yli 10 vuoden kokemus alalta ja toiminta on vakiintunutta. Heille on muodostunut mm. kanta-asiakkaita, jotka käyttävät palveluita säännöllisesti. Myös muutama uusi yrittäjä on tullut mukaan viime vuosina. Useimmille yrittäjille matkailu on lisätulonlähde kalastuksen tai muun yritystoiminnan ohella, sillä matkailu työllistää vain osan vuotta. Yritysassiakkaat tärkein asiakasryhmä kaikille haastatelluille ja muodostavat 80-90% asiakaskunnasta. Haastateltujen yrittäjien mukaan kalastuspalvelujen kysyntä on vähentynyt selvästi 10-15 vuoden takaisesta tilanteesta. Läänikohtaisten viehekalastuslupien tulo on yrittäjien mukaan yksi keskeinen järjestettyjen kalastusmatkojen kysyntää vähentänyt tekijä.

Markkinoinnin suhteen yrittäjät näkevät, että tyytyväiset asiakkaat ovat paras mainos ja ”puskaradio” ylivoimaisesti tehokkain markkinointikeino. Uudenkaupungin esite on ollut myös hyödyllinen. Lähes kaikilla yrityksistä on myös www-sivut. Yrittäjien mukaan www-sivut eivät ole tähän mennessä tuoneet merkittävässä määrin suoria yhteydenottoja. Sivut toimivat kuitenkin hyvänä tietopankkina yrityksen palveluista, jonne yhteyttä ottavat asiakkaat on hyvä ohjata saamaan lisätietoa palveluista. Jutut kalastusalan lehdissä toimivat

tehokkaana mainoksena ja yrittäjien mukaan tällaisesta median hyödyntämisestä matkailijoiden houkuttelemiseksi on muualla hyviä kokemuksia.

Yritysten kannalta ongelmallista on, että alueelta puuttuu iso koordinoiva toimija, joka hankkisi ohjelmalveluja alihankintana pieniltä yrityksiltä. Alueelta puuttuu lisäksi selkeä vetonaula, joka houkuttelisi matkailijavirtoja. Yhteismarkkinointi ollut tähän asti vain yhden kunnan sisäistä ja markkinointiin tulisikin panostaa useamman kunnan yhteistyönä ja maakunnallisesti. Tiedot koko Vakka-Suomen alueen kalastusmatkailupalveluista ja kalastusmahdollisuuksista tulisi koota yhteen, esimerkiksi luomalla sitä varten esimerkiksi hankerahoituksella oma internet-sivusto tai ainakin linkittämällä nykyisin eri kuntien sivuilla olevat tiedot paremmin yhteen. Muut alueet Suomessa markkinoivat kalastusmatkailua tällä tavoin. Esimerkiksi kalastusmahdollisuuksia Pirkanmaalla markkinoidaan Kuhamaa-sivuston avulla.

Kalastusmatkailun suurimpina ongelmina yrittäjät näkevät kalavesien saatavuuden ja mutkikkaat lupa-asiat. Yrittäjä voi viedä asiakkaitaan vain niille kalavesilohkoille, jotka hän on vuokrannut, toimiminen pelkän viehelyn perusteella on voimassa olevan Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan laitonta (KKO 2006:70). Vesialueet ovat Vakka-Suomessa usean osakaskunnan ja tilan omistuksessa, mikä vaikeuttaa yrittäjänä toimivien toimintaa. Riittävän kokoisia alueita saadakseen yrittäjä joutuu neuvottelemaan lukuisten tahojen kanssa. Yrittäjien kannalta heille sopivien kalavesien saantia kalastusmatkailukäyttöön tulisi tehostaa niin, että useampi kalastusmatkailuyrittäjä voisi toimia samalla alueella. Mahdollisuudet saada Uudenkaupungin kaupungin ja muiden yhteisöjen, kuten seurakuntien ja yritysten, vesiä kalastusmatkailukäyttöön tarjoaisi yhden etenemisväylän asiassa. Yrittäjien kannalta mahdollisuus saada yksityisiä vesialueita käyttöön ajallisesti rajoitetuin luvuin esimerkiksi kesämökkeilykauden ulkopuolella voisi olla yksi ratkaisu.

LS kalatalouskeskus selvitti vuonna 2002 mahdollisuuksia perustaa yhtenäinen vetouistelulupa-alue Pyhärannan, Uudenkaupungin ja Kustavin ulkomerialueelle, Kustavin Vuosnaisista Pyhärannan Rithniemeen ulottuvalle alueelle. Alueen 97 osakaskunnalle ja yksityisten vesialueiden omistajille lähetettiin kysely, jossa tiedusteltiin suhtautumista yhteislupa-alueen perustamiseen. Kyselyn perusteella yhteisalueen muodostaminen Kustavin alueelle ei tule kysymykseen, sillä keskeisten vesialueiden omistajat suhtautuivat asiaan kielteisesti. Uudenkaupungin eteläpuolelta Pyhärannan Rihtniemeen ulottuvalla alueella osakaskuntien ja vesialueiden omistajien suhtautuminen oli myönteisempi, mutta yhtenäisen alueen muodostaminen osoittautui lopulta mahdottomaksi. Vesialue on kalastoltaan monipuolinen ja yleisvedet ovat lähellä, joten asian voisi mahdollisesti jatkossa ottaa vielä esille.

Kalastusoppaana toimivien kalastuslupa-asioita on käsitelty myös valtakunnallisen kalastusmatkailun kehittämisen toimenpideohjelman yhteydessä. Kalastuslakiin ollaan valmistelemassa muutosta, jolla kalastusoppaiden toiminta olisi mahdollista läänikohtaisen viehelyn nojalla eikä yrittäjän tarvitsisi hankkia

vesialueen kalastusoikeuden haltijan lupaa enää erikseen. Asia on tällä hetkellä maa- ja metsätalousvaliokunnan käsittelyssä (Eduskunta 2007. Lakialoite kalastuslain 8 §:n muuttamisesta).

Kalastusmatkailun jatkuvuuden turvaamiseksi tulisi uusia yrittäjiä saada alalle. Osa nykyisistä yrittäjistä on siirtymässä eläkkeelle 10 vuoden sisällä, joten uusille toimijoille on tilaa. Asiakkaat ovat nykyisin entistä laatumatkoisempia. Kalastusmatkailupalvelujen laatuun panostamalla toimintamahdollisuudet nykyisille ja uusille yrittäjille voidaan turvata. Hyvän maineen myötä voidaan luoda pysyviä asiakassuhteita nykyisiin asiakkaisiin ja löytää uusia asiakkaita. Uusia asiakkaita olisi mahdollista houkutella ulkomailta, mutta tällöin kalastusmatkailun tarjontaa Vakka-Suomessa pitäisi lisätä nykyisestä ja tarjolla olevan majoituksen laatua parantaa.

Kalastusmatkailu loppuu, mikäli luonnonkala käy vähiin. Myös matkailuyrittäjien näkemys on, että viranomaiset eivät ole ottaneet lisääntyvien hylje- ja merimetsokantojen kalastukselle aiheuttamia ongelmia tosissaan. Kalakantojen hoito riittävin istuksin ja istutusten oikea kohdentaminen edesauttavat kalastusmatkailua. Vesistön suojelu on tärkeää kalastuksen, matkailun ja kaikkien vesillä liikkujien kannalta. Kalastusmatkailu on osa suurempaa luontomatkailun kokonaisuutta ja kalastuksesta kiinnostuneiden ohella kalastusmatkailuyrittäjien palveluja voivat hyödyntää myös muut luonnosta kiinnostuneet, vaikkapa lintuharrastajat.

Yrittäjien suhtautuminen yhteistyöhön on myönteistä. Vakka-Suomen alueella toimivat kalastusoppaat tekevät jo yhteistyötä keskenään ja muiden matkailuyrittäjien kanssa. Kalastusmatkailuyrittäjät tekevät myös keskenään yhteistyötä: jos esim. iso asiakasryhmä on tulossa, tarvitaan lisää vuokraveneitä, joita kysytään tutuilta. Yhteistyötä olisi mahdollista vielä lisätä niin, että paikalliset matkailun ohjelmapalvelujen tarjoajat voisivat käyttää ammattikalastajia, maatilamatkailuyrityksiä ja muita paikallisia toimijoita yhteistyökumppaneinaan nykyistä enemmän. Tällä hetkellä ongelmana on, että ohjelmapalvelujen tarjoajat eivät välttämättä tunne tai tiedä ammattikalastajien tai maatilamatkailuyritysten tarjontaa. Yhteydenotot seminaareja, konferensseja ja yritystilaisuuksia järjestäviin tahoihin voisivat tuoda yrittäjille uusia asiakkaita. Esille tuli myös, että yhteistyötä kannattaisi käynnistää Ahvenanmaan kanssa. Matkailijoille tulisi markkinoida mahdollisuutta mennä Ahvenanmaalle Vakka-Suomen kautta kulkevaa reittiä hyödyttäisi molempien alueiden yrityksiä. Tarvittaisiin taho, joka ottaisi vetovastuun näiden yhteyksien luomisesta.

Seuraavaan listaan on koottu keskeisimpiä toimenpiteitä, joilla kalastusmatkailua tulee kehittää lähivuosina. Liitteessä 1 on esitetty kalastusmatkailun työryhmäkokouksissa esiinnousseet tavoitteet ja toimenpiteet taulukkomuodossa.

TOIMENPITEET VUOSILLE 2008 - 2013

Kalastusoikeuksien saanti kalastusmatkailuun

- kiinnostavien vesien kartoitus
- lupamalliratkaisujen kehittäminen (esim. Ahvenanmaan malli, kokemukset, lupamyynnin järjestelyt)

Kalastusmatkailuyrittäjien tukeminen ja rekrytoiminen alalle

- Mestari-kisälli –järjestelmän tukeminen
- tuotteistaminen ja täydennyskoulutus

Muut toimet kalastusmatkailun edistämiseksi

- yhteiskäytössä olevien kalastuskohteiden kehittäminen
- kalastusmatkailuyrittäjien yhteistyö ja verkostoituminen
- kalastusmatkailun infra-hankkeet (mm. heittelylauttojen hankkiminen)
- palvelujen markkinointi

Tavoitteiden toteutumista seurataan seuraavilla indikaattoreilla:

- kalavesien saantiin kalastusmatkailulle liittyvien ratkaisumallien syntyminen
- kalastusmatkailuyrittäjien osaamisen nostaminen ja verkostoitumistoimet
- uusien kalastusmatkailuyrittäjien rekrytoimista tai toiminnan laajentamista auttavat toimet
- kalastusmatkailun tiedottamistoimet

4.5. Kalakantojen hoidon kehittäminen

Kalavesien hoidon työryhmä määritteli Vakka-Suomen kalavesien hoidolle tavoitteet ja tärkeimmät toimenpiteet (liite 1.), joilla niihin pyritään. Tärkeimmiksi tavoitteiksi asetettiin paikallisten kalakantojen säilyminen elinvoimaisina ja niiden kestävä hyödyntäminen. Toimenpiteet liittyvät pääosin paikallisten lajien suosimiseen sekä istutuksissa että lisääntymisen parantamiseen tähtäävissä hoitotoimissa. Työryhmässä nousi myös esiin huoli hylkeen ja merimetson aiheuttamista haitoista mm. kalaistukkaille ja karisiian lisääntymiselle.

Alueella esiintyvät karisiikakannat ylläpitävät osaltaan ammattikalastusta. Kalavesien hoidon tavoitteena on turvata ja mahdollisuuksien mukaan parantaa siikakannan elinvoimaisuutta. Paikallinen siikojen mädin keruu ja haudonta nähdään tärkeänä ja se pitäisi käynnistää uudelleen. Tämä edellyttää poikashautomon rakentamista alueelle. Pyhämaan kalasataman laajennuksen yhteyteen on kaavailtu uusia mädin haudontatiloja, sillä omatoimisella mädin haudonnalla on mahdollista moninkertaistaa siian istutusmäärät. Karisiian mädin hankintaa on haitannut viime vuosina hylkeiden ilmestyminen kutupaikoille. Ongelmaksi voi muodostua mädin saatavuus ja hautomon toiminnasta ja huollosta

vastaavan, motivoituneen henkilön löytäminen. Siian lisääntymisalueiden tila on huonosti tunnettu ja ne tulee kartoittaa. Tarvittaessa tärkeimmät perinteiset kutualueet tulisi kunnostaa, mikäli niiden kunto on heikentynyt.

Vastaavasti myös kuhan luontaisen lisääntymisen turvaaminen on yksi kalavesien hoidon tavoitteista. Vaikka merialueen rehevöityminen ja lämpeneminen on suosinut kuhaa tulee sen kutualueet kartoittaa ja niiden kalastusta säädellä nykyistä paremmin. Kuhankalastuksen säätely on tärkeää, samoin kuin voimassaoleva kuhan verkkokalastuksessa käytettävien verkkojen pienimmän sallitun solmuvälin pitäminen 43 millissä. Kuha on alueella tärkeä ammattikalastuksen saalislaji ja sen kestävä kalastus tulee turvata.

Meritaimen on alueella tärkeä vesialueen ja kalaston arvostusta lisäävä laji. Erityisesti virkistyskalastuksen ja kalastusmatkailun kannalta taimen on tärkeä, joskin sillä on merkitystä myös ammattikalastukselle. Kalastettava meritaimenkanta on täysin istutusten varassa. Poikasistutuksia tulee jatkaa ja poikasten hyvä laatu tulee varmistaa rokottamalla istukkaat.

Kalojen lisääntymisalueiden kunnostushankkeista yhtenä tärkeimmistä nähtiin Kulju-Kankronlahden välisen alueen ruoppaaminen. Kuljun ja Kankronlahden väli on maankohoamisen vuoksi kasvanut lähes umpeen. Nykyään Kuljussa ja Taipaleenlahdessa esiintyy kalakuolemia, koska veden vaihtuvuus Siiankarinrauman kautta on lähes olematonta. Vesi vaihtuu vain merenpinnan korkeusvaihtelujen yhteydessä, mutta ei riittävästi. Hankkeella pyritään ennallistamaan veden vaihtuvuus Kuljussa samaan tilanteeseen kuin se on ollut ennen makeanveden altaan rakentamista.

Kestävän kalavesien hoidon tavoitteiksi määriteltiin myös kalaston rakenteen säilyttäminen monipuolisena ja kalavesien hyödyntämisen kannalta toivottavana. Tavoitteen saavuttamiseksi tulisi särkikalakantoja vähentää ja näille vajaasti hyödynnetyille kalakannoille löytää hyväksyttäviä hyötykäyttömuotoja. Mahdollisuuksia taloudellisesti vähempiarvoisten kalojen pyynnin ja hyödyntämisen kytkemiseksi hoitotukijärjestelmään tulee kartoittaa. Ammattikalastajille maksettaisiin korvaus vähempiarvoisten kalalajien mukana tapahtuvasta ravinteiden poistosta; ympäristöhoidosta. Särkikalojen vähentämisellä saattaa olla muitakin positiivisia vaikutuksia kuten ravintoverkon rakenteen muuttuminen talouskaloille edullisemmaksi.

Harmaahylkeen ja merimetson kannat tulee pitää sillä tasolla, että haitat kalastukselle ja kalavesien hoidolle ovat siedettäviä. Nykytilanteessa hallin osalta sietokynnys on ylitetty ja merimetsokanta kasvaa voimakkaasti. Hylkeen luontainen ihmisarkuus tulisi palauttaa ja kantaa pienentää metsästyksellä. Hylkeenkestävien pyydysten kehittämistyötä tulee jatkaa. Hyljeongelmaan ei nähdä olevan odotettavissa nopeaa ratkaisua, sillä kannan säätely on kansainvälisesti hallinnoitu.

Luonteva taho koordinoimaan kalavesien hoitoa on kalastusalue. Uudenkaupungin tai Kustavin kalastusalueet voisivat ottaa vetovastuun toimenpiteiden toteutumisen käynnistämässä ja niiden vaikuttavuuden seurannassa. Kalastusalueet voisivat perustaa Vakka-Suomen kalakantojen hoitotoimikunnan, joka kokoaisi yhteen merialueen suojelusta ja käytöstä kiinnostuneet yksityiset henkilöt, yhteisöt ja viranomaiset. Toimikunta voisi yhdistää jäsenensä toimimaan yhdessä hyväksytyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Seuraavaan listaan on koottu keskeisimpiä toimenpiteitä, joilla kalakantoja tulee kehittää lähivuosina. Liitteessä 1 on esitetty kalakantojen hoidon työryhmäkokouksissa esiin nousseet tavoitteet ja toimenpiteet taulukkomuodossa.

TOIMENPITEET VUOSILLE 2008 - 2013

Paikallisten kalakantojen säilyminen elinvoimaisina

- o paikallisten lajien suosimiseen sekä istutuksissa
- o paikallinen karisiikojen mädin keruu ja haudonta esim. Pitkäluodon kalasatamassa
- o meritaimenistutusten jatkaminen ja istukkaiden rokotus

Kalojen lisääntymisalueiden kunnostushankkeet

- o siian lisääntymisalueiden kartoitus ja tarpeenmukainen kunnostus
- o kuhan kutualueiden kartoitus ja kuhan pyynnin tehokkaampi säätely
- o Kulju-Kankronlahden välisen alueen ruoppaaminen

Kalaston rakenteen säilyttäminen monipuolisena

- o särkikalakantojen vähentäminen
- o vähempiarvoisten kalojen pyynnin ja hyödyntämisen kytkeminen hoitotukijärjestelmään

Vakka-Suomen kalakantojen hoitotoimikunnan perustaminen

- o kokoaa merialueen suojelusta ja käytöstä kiinnostuneet yksityiset henkilöt, yhteisöt ja viranomaiset

Tavoitteiden toteutumista seurataan seuraavilla indikaattoreilla:

- paikallisiin kalakantoihin perustuvat istutusmäärät
- lisääntymisalueiden kartoitus- ja kunnostushankkeet
- vähempiarvoisten kalalajien pyynnin kehittyminen
- hoitotoimikuntatyön käynnistyminen

4.6. Vakka-Suomen profiloituminen vahvana kalatalousalueena

4.6.1. Profiloitumisen lähtökohdat Vakka-Suomessa

Vakka-Suomi on yksi Suomen tärkeimmistä kalatalousalueista ja kalastukseen liittyvällä toiminnalla on Vakka-Suomessa pitkät perinteet sekä hyvät edellytykset. Aluetta ei kuitenkaan yleisesti tunneta vahvana kalatalousalueena Suomessa. Kalatalouteen liittyviä elinkeinoja (ammattikalastus, kalankasvatus, kalanjalostus ja –kauppa sekä kalastusmatkailu) on tähän asti kehitetty erikseen ja erillisinä hankkeina, mikä heijastuu myös alueen elinkeinostrategioissa. Kalatalouden kehittäminen osana elintarvikkeiden jatkojalostusta on tuotu esille Vakka-Suomen aluekeskusohjelmaa 2000-2006 varten tehdyssä strategiassa sekä Vakka-Suomen aluekeskusohjelmassa vuosille 2007-2010. Vahvimmin kalatalous tulee esille Uudenkaupungin menestysstrategiassa 2003-2007, jossa tuodaan esiin kalastuksen, kalankasvatuksen ja kalan jatkojalostuksen sekä kalastukseen liittyvän matkailun kehittäminen omina kokonaisuuksinaan. Uudenkaupungin kaupungin strategia 2006-2012 Kunnan koti kuntalaiselle ohjaa kaupungin toimintaa kokonaisuudessaan ja se sisältää johtamis-, palvelu-, elinkeino-, imago- ja markkinointistrategian sekä talousstrategian. Erikoistunut elintarviketuotanto mainitaan siinä strategisena hankkeena.

Kalatalouteen liittyviä elinkeinoja on kuitenkin tarpeellista kehittää Vakka-Suomessa nykyistä kokonaisvaltaisemmin ja eri elinkeinojen välisiä yhteyksiä korostaen, sillä kalatalouselinkeinot muodostavat Vakka-Suomen alueella selvästi klusterin eli alueellisesti keskittyneen saman ja lähialojen yritysten sekä niitä tukevien muiden organisaatioiden muodostaman toiminnallisen verkoston. Tietoisuus tämän klusterin olemassaolosta ei ole yleisesti tunnettua klusterin sisällä. Alan toimijat eivät tällä hetkellä miellä kuuluvansa klusteriin. Yrittäjillä ja muilla keskeisillä toimijoilla ei välttämättä ole selvää kuvaa siitä, mitkä kaikki tahot ovat klusterissa mukana. Heikko klusteritietoisuus vaikeuttaa kalatalouselinkeinojen kehittämistarpeiden esiin tuomista niin alueen omien päättäjien kuin alueen ulkopuolisten toimijoiden keskuudessa.

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli etsiä keinoja tehdä Vakka-Suomea tunnetuksi vahvana kalatalous- ja kalastusmatkailualueena. Taustaksi selvitettiin muiden alueiden ja alojen kokemuksia erityisalueimagon luomisesta ja erityisalueidentiteetin asteittaisesta saavuttamisesta. Alueisiin liittyvillä mielikuvilla ja niiden tietoisella rakentamisella viestinnällisin keinoin on nykyisin ratkaiseva merkitys aluekehityksen kannalta. Alueet kilpailevat keskenään yrityksistä, investoinneista, turisteista ja asukkaista ja tässä kilpailussa alueisiin liitetyt mielikuvat ja paikkojen ja alueiden kyky tehdä itseään tunnetuksi ovat keskeisiä vetovoimatekijöitä. Alueista itsestään on tullut myytäviä tuotteita samoin kuin alueella sijaitsevien yritysten tuottamista tavaroista ja palveluista. Kotler ja Gertner (2002) puhuvat paikkojen strategisesta imagojen johtamisesta ja hallinnasta (strategic image management). Myös markkinoinnin käsitteet kuten tuotteistaminen, brändi, imago ja profilointi ovat tulleet osaksi alueellisen kehittämisen käsitteistöä. Näitä käsitteitä käytetään kuitenkin varsin väljästi.

Raunio (2001, 154-155) ja Äikäs (2004) ovat määritelleet alueiden markkinoinnin keskeiset käsitteet seuraavasti:

Imagolla tarkoitetaan tietoisesti luotua kuvaa alueesta, tuotteesta tai toiminnasta, jota pyritään aktiivisesti ylläpitämään. Profiili on alueen tarjoamista mahdollisuuksista muodostettu selkeä viesti juuri niille ihmisille, joiden halutaan kiinnostuvan alueen mahdollisuuksista ja joille aluetta ja siellä tuotettuja tuotteita ja palveluita halutaan markkinoida. Paikkojen edistäminen tai imagotyö on toimintaa, jossa hyödynnetään alueen profiilia ja imagoa kilpailuedun saamiseksi muihin alueisiin nähden. Tavoitteena on lisätä alueen vetovoimaa. Imagotyön tavoitteena voi olla luoda alueesta vähitellen merkkituote eli brändi. Brändin avulla pyritään viestimään ominaisuuksia, jotta tuote tai palvelu erottuisi edukseen useiden muiden joukosta. Erotuksena imagosta mielikuvat syntyvät ihmisten mielissä tahattomasti. Imago liittyy siten viestin lähettäjän toimintaan, mielikuva puolestaan viestin vastaanottajaan. Mielikuvien syntyyn vaikuttavat henkilön omat ja muilta kuullut kokemukset sekä median välittämä kuva. Imagon luomisen onnistumista voidaankin mitata sillä, miten lähellä nämä ihmisten mielikuvat tai tiedotusvälineiden antama kuva ovat haluttua viestiä.

Profiilin ja imagon luomisella pyritään tässä tapauksessa vaikuttamaan niihin mielikuviin, joita ihmisillä kalataloudesta Vakka-Suomesta on sekä tekemään Vakka-Suomea tunnetuksi kalatalouden kautta ja näin erottumaan myönteisellä tavalla muista alueista Suomessa. Hyvän tunnettuuden myötä potentiaaliset ostajat löytävät alueen kalatalousklusterin tuotteet ja palvelut nykyistä paremmin. Kalatalouden alalla toimivien yritysten kautta Vakka-Suomen alueen hyviä puolia yritysten toimintaympäristönä voidaan esille.

4.6.2. Imagon rakentaminen prosessina ja Vakka-Suomen alueen nykyinen imago

Imagon rakentaminen on vähittäinen ja pitkäaikainen prosessi. Imagon rakentaminen vaatii pitkäjänteisyyttä, selkeästi määriteltyjä tavoitteita ja vastuita sekä toteutuksen seurantaa. Uskottavan imagon luomiseksi itse alueen ja siellä tapahtuvan toiminnan analysoiminen tulee olla lähtökohta. Jokaisella alueella on juuri sille ominaiset lähtökohdat imagojen tuottamiselle. Imagon rakentamisen strategian kannalta keskeiset kysymykset ovat: Kuinka hyvin alue ja sen tuotteet tunnetaan nykyisin, mitkä ovat ne tekijät ja erityiset vahvuudet, joita kyseessä olevalla alueella tai toimialalla on muihin nähden ja joita muut eivät voi helposti kopioida? Mitkä ovat esteet tai ongelmat, jotka haittaavat toiminnan tai alueen kehittämistä? Minkälainen on se viesti, joka alueesta ja siellä tapahtuvasta toiminnasta halutaan viestiä muille? Mitä toimia imagon eteen on jo toteutettu ja minkälaisin tuloksin sekä mitkä ovat ne erityisesti ne tavoitteet, joihin halutaan päästä jatkossa? Profiloinnissa taas on oleellista tietää tarkasti halutun kohderyhmän, ts. niiden ihmisten mieltymykset, joihin viestintä halutaan kohdistaa sekä heidän käsityksensä ja mielikuvansa alueesta. Jonkin alueen ja siellä tehtävän toiminnan imago voi olla halutun kohderyhmän tai -ryhmien

silmissä vahva ja myönteinen, huonosti tunnettu tai ristiriitainen tai jopa kielteinen. Viestintä pitää siksi aina suunnitella kohderyhmän mukaan, mutta ydinviestin pitää olla kaikille samansisältöinen.

Nykytilanteen analysointi esimerkiksi SWOT-analyysin avulla on siis profiloinnin lähtökohta. Analyysin pohjalta voidaan tunnistaa kyseessä olevan alan ja alueen vahvuudet ja niitä voidaan tuoda esiin erilaisin viestinnällisin ja toiminnallisoin keinoin. Näitä keinoja ovat iskulauseet, symbolit ja muut visuaaliset elementit viestinnässä ja julkaisuissa, tapahtumien järjestäminen, vaikuttaminen median kautta, pr-työ ja alueen tekeminen tunnetuksi uusien hankkeiden tai tuotteiden kautta. Viestinnälliset keinot voivat toimia apuna viestin perillemenossa, mutta on syytä muistaa, että imagotyö ei ole pelkkä viestintäkampanja vaan osa laajempaa alueen ja sen elinkeinojen kehittämistyötä. Lähtökohtana tulee aina olla itse toiminnan ja toimintaolosuhteiden kehittäminen niin, että viestinnälle on myös todellisuus pohjaa.

Kalatalouden osalta SWOT-analyysi toteutettiin osana Vakka-Suomen kalatalouden tavoiteohjelmatyötä ja tulokset esitellään osana tätä raporttia (luvussa 3). Imagotyöhön liittyvää analysointia on tehty alueen myös muiden elinkeinojen kohdalla, mutta vain Uudenkaupungin osalta. Uudenkaupungin matkailustrategian 2007-2013 laatimisen yhteydessä selvitettiin Uudenkaupungin imagoa lähinnä matkailun tarpeisiin kyselyn avulla. Samassa yhteydessä matkailun osalta laadittiin SWOT-analyysi ja elinkeino-osasto toteutti kesällä 2006 imagotutkimuksen, jossa matkailijoita, kesäasukkaita, vakituksia asukkaita ja yrittäjiä haastateltiin. Kaupungin elinkeino-osasto on lisäksi teettänyt markkinointistrategian, jonka perusteella kaikkea markkinointia tulisi suunnitella. Imagotutkimuksen perusteella kaupungin asukkaiden ja Uudessakaupungissa aikaisemmin vierailleiden matkailijoiden näkemykset olivat myönteisiä. Uudenkaupungin tunnetuksi tekemiseen pitää kuitenkin panostaa, sillä kaupunki oli tuntematon 60 % ulkopaikkakuntalaisista vastaajista ja se on yllättävän huonosti tunnettu myös lähialueella. Autotehtaan vaihtelevan työllisyyden vuoksi kaupunki yhdistetään herkästi työttömyyteen, mikä huonontaa kaupungin imagoa.

Kalatalouden ja sen toimintaympäristön tuomiseksi esiin Vakka-Suomen erityisenä vahvuutena ja ominaispiirteenä edellyttää seuraavina askeleina sopivien keinojen valitsemista, pohdintaa siitä, mitä halutaan viestiä ja erityisesti kenelle sekä toteuttaja- ja vastuutahojen valitsemista. Alueen kuntien jo tekemä työ kannattaa ottaa huomioon. Uuttakaupunkia markkinoidaan jo nyt ”Meil o meri iha rannas” - sloganin avulla ja tämä iskulause sopii hyvin viestimään myös kalatalouden vahvuudesta koko alueella, ei vain Uudessakaupungissa. Uudenkaupungin matkailustrategia kannattaa myös ottaa huomioon jatkotyössä, sillä strategia sisältää tavoitteita, joilla pyritään mm. parantamaan alueen tunnettuutta, saamaan Uusikaupunki erottumaan myönteisesti muista alueista Suomessa luomalla sille brändi, lisäämään yhteistyötä ja verkostoitumista sekä hyödyntämään alueen merellisyyttä. Vaikka edellä luetellut tavoitteet kohdistuvat ensisijaisesti matkailuun, erityisesti tunnettuuden parantaminen, yhteistyön ja verkostoitumisen lisääminen ja merellisyyden hyödyntäminen voidaan nähdä

yleisempinä tavoitteina, jotka kohdistuvat matkailua laajemmalle ja joilla on yhtymäkohtia myös kalatalouteen. Nämä tavoitteet ovat lisäksi luonteeltaan sellaisia, että niitä on tehokkainta ajaa seudullisina, kaikkia Vakka-Suomeen kuuluvia kuntia koskevinä.

4.6.3. Miten imagoa on rakennettu muilla alueilla ?

Kuntien ja alueiden strateginen markkinointi on tuore ilmiö, joka Suomessa on yleistynyt vasta 1980-luvulta lähtien. Toiminta on uutta ja edellyttää isoa ajattelutavan muutosta perinteiseen kuntamarkkinointiin verrattuna. Aktiivisimmin ja pisimpään markkinointiin ovat panostaneet alueet, jotka ovat riippuvaisia matkailusta, esimerkiksi Lappi ja Ahvenanmaa, sekä toisaalta kaupungit ja seudut, joilla on ollut tarve pysäyttää alueensa supistumiskierre ja luoda uudenlaista julkisuuskuvaa. Oulu mainitaan usein onnistuneena esimerkkinä jälkimmäisestä. Lahden massiivinen julkisuuskampanja 1980-luvulla kuvastaa hanketta, jolla ei ollut riittävää todellisuuspohjaa. Monien kuntien markkinointia selvittäneiden tutkimusten tulos on, että kunnat ja seudut eivät ole pystyneet sisäistämään kovin hyvin, mistä imagon rakentamisessa pohjimmiltaan on kyse. Liian usein imagotyön on tulkittu tarkoittavan vain mainostoimiston kampanjaa, ja tuloksena kuntien markkinointimateriaalit ovat toistensa kopioita.

Monet Suomen kunnat ovat kyenneet luomaan tunnettuutta ja myönteistä imagoa alueensa tuotteiden (esimerkiksi Suonenjoki ja mansikat) tai tapahtumien (esimerkiksi Savonlinnan oopperajuhlat). Näissä tapauksissa kyse ei ole ollut alunperin alueen tietoisesta markkinoimisesta vaan se on tullut mukaan myöhemmin. Nämä esimerkit osoittavat myös selkeästi sen, että alueen tunnetuksi tekeminen ja brändin luominen vie pitkän ajan. Suonenjoella mansikoita on viljelty laajamittaisesti 1960-luvulta ja mansikoiden pr-työtä on tehty 1970-luvulta lähtien.

Tiettyyn seutuun liittyviä ominaispiirteitä voidaan myös tietoisesti käyttää hyväksi etenkin erikoistuotteiden markkinoinnissa ja niiden laadun korostamisessa. Ranskalaisten viinien appellation controlée-järjestelmä on hyvä esimerkki tuotteen, laadunvarmistuksen ja alueen ominaispiirteiden välisestä kytköksestä. Muita tapoja saada tuote erottumaan on korostaa sen laatua laatujärjestelmän yms. sertifikaatin (esim. luomutuotteet) avulla, perinteistä tai tietylle alueelle tyypillistä tuotantotapaa (alkuperämerkintä) tai aitoja raaka-aineita, paikallisia reseptejä tai yrittäjän persoonallista panosta. Elintarvikkeiden kohdalla Ruoka-Suomi teemaryhmä sekä erilaiset EU-rahoitteiset hankkeet ovat pyrkineet kehittämään pienten elintarvikeyrittäjien tuotteita ja tuotteiden menekkiä ja imagoa sekä lähiruoka-idea. Usein näiden hankkeiden tavoitteena on ollut luoda brändi tietyllä alueella, kuten maakunnan tai seutukunnan sisällä tuotetuille laadukkaille elintarvikkeille, esimerkkeinä Suomen ja Ruotsin saariston yrittäjien tuotteiden ja palvelujen markkinoiminen Skårgårdsmak –tuotemerkin alla. Brändi voi sisältää myös laatusertifikaatin, kuten Maakuntien parhaat. Tuotteen imagon ohella näissä hankkeissa pyritään rakentamaan samalla myös alueen imagoa.

Ruoka-Suomi teemaryhmä on laajassa yhteistyössä valmistellut elintarvikealan pienyrittäjyyden imagon parantamisen ja menekinedistämisen strategian vuosille 2007-2013 (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä ja Ruoka Suomi teemaryhmä 2006). Strategiassa korostetaan, että hyvä imago tarvitsee kasvaakseen selkeän ja yksinkertaisen viestin ja paljon toistoja. Strategiassa esiteltäviä käytännön toimenpiteitä imagon parantamiseksi ovat: tuotteiden tunnettuuden lisäämiseen tähtäävä valtakunnallinen ydinviesti (imagoslogan) ja yhtenäinen viestinnällinen ilme, kustantamattoman viestinnän hyödyntäminen, viestinnän, myynnin ja markkinoinnin koulutuksen järjestäminen hankekehittäjille ja yrittäjille, tapahtumadokumentoinnin kehittäminen ja tiedottaminen, vuosittainen kampanja elintarvikeyrittäjyydestä, päiväkotien, koulujen ja elintarvikealan yritysten saaminen läheisempään yhteistyöhön, ruokakulttuurin esiin nostaminen ja ruuan ja matkailun linkittäminen sekä rahoitusmenettelyjen yhtenäistäminen.

Tapausesimerkki 1: Ahvenanmaa ja kalastusmatkailu

Ahvenanmaa on maakunta, joka on profiloitunut Lapin ohella erityisesti matkailualueena. Maakunnassa käy vuosittain noin 1,8 miljoonaa turistia ja yöpymisiä rekisteröidään vuosittain noin 540 000. Maakunta on pinta-alaltaan saman kokoinen kuin Vakka-Suomi ja olosuhteiltaan hyvin samankaltainen. Kalastusmatkailuun ja urheilukalastukseen on panostettu Ahvenanmaalla jo pitkään. Maakuntaa markkinoidaan ”urheilukalastajan paratiisina” ja tälle maineelle on myös katetta. Edullinen sijainti Suomen ja Ruotsin välissä, kalaisat ja kirkkaat vedet sekä pitkä kokemus matkailussa ovat edesauttaneet kalastusmatkailun kehittymistä. Kalastusmahdollisuuksista kertominen alan lehdissä (Erä, Urheilukalastus, Metsästys ja Kalastus, Fiskarposten) on myös edesauttanut alueen hyvän imagon syntymistä. Pisimpään alalla toimineet yritykset ovat harjoittaneet kalastusmatkailua jo 35 vuoden ajan Ahvenanmaalla toimii noin 20 aktiivista kalastusopasta ja kalastuslupia myydään vuosittain noin 6000.

Ahvenanmaan markkinoinnissa on lähdetty liikkeelle yhtenäisen brändin luomisesta koko maakunnalle. Paitsi matkailukohteena, maakuntaa markkinoidaan aktiivisesti myös hyvänä ympäristönä yrityksille sekä uusille asukkaille, sillä alue kärsii tällä hetkellä työvoimapulasta. Maakunnan työttömyysaste on noin 1,8 %. Markkinoinnin toteutusvastuu on jaettu kaupallisten toimijoiden, Ålands TuristFörbundin ja Ahvenanmaan maakuntahallituksen viranomaistahojen kesken. Päätoetusvastuu Ahvenanmaan markkinoinnissa, yritysten motivoinnissa tuotekehitykseen sekä profiloinnissa on Ålands Turistförbundilla (ÅTF). Se on Ahvenanmaan matkailualan virallinen jäsenjärjestö, johon kuuluu tällä hetkellä noin 320 jäsentä. Jäsenistöön kuuluu myös yrittäjiä, jotka järjestävät kalastusmatkoja ja/tai toimivat kalastusoppaina, tai jotka tarjoavat majoitusta kalastusmatkailijoille. ÅTF:n markkinoi Ahvenanmaata matkakohteena ja kehittää Ahvenanmaan matkailua yhdessä paikallisen matkailuelinkeinon kanssa.

Organisaatio tekee markkinointityötä useilla eri tavoilla, mm. jakamalla esitteitä ja liitteitä, ylläpitämällä Ahvenanmaan virallista matkailuportaalia (www.visitaland.com), matkailuneuvontaa ja infopisteitä, tekemällä pr-työtä ja ylläpitämällä lehdistösuhteita, toteuttamalla messuja ja myyntikampanjoita, pitämällä yhteyttä jälleenmyyjiin ja agentteihin sekä mainoksien ja myyntikampanjoiden avulla (www.visitaland.com/Turistförbund). Ahvenanmaan profilointi toteutetaan luomalla kaikille matkailuun liittyville painotuotteille yhtenäinen logo.

Ahvenanmaan matkailustrategiassa korostetaan, että tiedolla on keskeinen rooli matkailijan kiinnostuksen herättäjänä. Ahvenanmaan maakuntahallinnon vastuulla on tuottaa tiedotusmateriaalia, jota kaupalliset toimijat voivat hyödyntää. Kaupallisten yritysten tehtävänä on alan palvelujen tuottaminen ja kehittäminen ja palautteen antaminen Turistförbundille ja viranomaisille.

Tapausesimerkki 1: Suonenjoen mansikat

Suonenjoki on Suomen suurin mansikoiden viljelykeskittymä. Kunnassa ja lähiseudulla tuotetaan noin neljännes koko Suomen mansikkasadosta, sillä alue on luonnonolosuhteiltaan hyvin marjanviljelyyn sopivaa. Suonenjoella tuotetut marjat ovat tunnettuja korkeasta laadustaan ja hyvästä maustaan. Suonenjoen mansikasta on 20 vuodessa kehittynyt brändi. Mansikanviljely ei ole Suonenjoen pääelinkeino, mutta se on silti kaupungin imagon näkyvin osa ja se mistä kaupunki tunnetaan ja muistetaan. Kaupungin vaakunassa on mansikanlehti ja mansikat näkyvät kaupungin katukuvassa Mansikkaraitti-nimisenä katuna. Suonenjoen kunta hyödyntää mansikkaa markkinoinnissaan (esim. kunnan [www-sivut](http://www.sivut)), mutta Suonenjoella tuotettuja marjoja markkinoidaan korostamalla laatua eikä niinkään sitä, että ne on tuotettu tietyllä alueella .

Aktiivisia mansikoiden hyvän maineen ja mansikanviljelyn puolestapuhujia ovat olleet alan yrittäjät. Mansikkaa, marjanviljelyä ja samalla myös Suonenjoen aluetta on tehty jo pitkään tunnetuksi erilaisin pr-toimenpitein ja tapahtumin. Vuodesta 1970 Suonenjoella on järjestetty Mansikkakarnevaalit, joka on yksi maamme vanhimmista kesätapahtumista. Juhlan päätarkoitus on mansikan myynninedistäminen yleisön viihdyttämisen keinoin. Tapahtuma kokoaa yhteen mansikoiden viljelijöitä, poimijoita, alueen asukkaita ja matkailijoita. Tapahtuman järjestämisestä vastaa talkootyönä yhdistys, Mansikkakarnevaalit ry, jonka jäsenenä on mm. paikallisia yrityksiä.

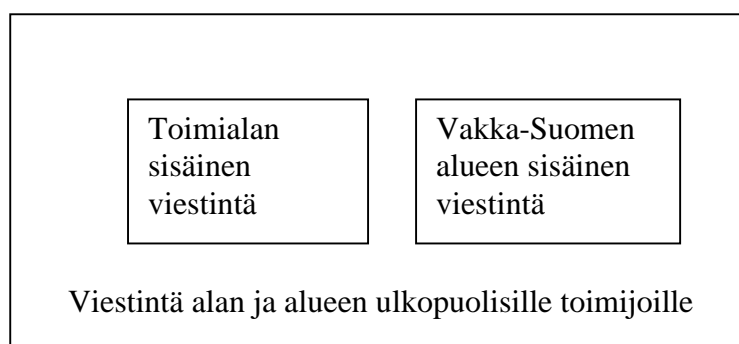
Uudempaa Suonenjoen mansikan pr-työtä edustavat Savon radalla etelään päin menevissä junissa kiertävät mansikkalähettiläät, jotka myyvät tuoreita marjoja ja tuovat marjaelinkeinoja tunnetuksi. Lähettiläät ovat opiskelijoita, jotka Suonenjoen seudun marjainviljelijäin yhdistys on varta vasten kouluttanut myyntityöhön ja kertomaan lajikkeista ja marjanviljelystä elinkeinona. Lähettiläät ovat pukeutuneet marja-aiheisiin asuihin. Pr-operaation takana ovat VR Henkilöliikenne,

Suonenjoen kaupunki, Sisä-Savon työvoimatoimisto, Suonenjoen seudun marjainviljelijäin yhdistys sekä marjan toimittajat.

Pr-työn ohella alan toimijat ovat pyrkineet panostamaan mansikoiden hyvään laatuun. Mansikkalajikkeiden jalostukseen ja viljelytekniikan kehittämiseen on Suomessa panostettu etenkin viime vuosikymmenten aikana. Suonenjoella toimii EU-rahoitteinen (EMOTR) Marjaosaamiskeskus, joka antaa marja- ja puutarha-alan neuvontaa ja koulutusta sekä tekee yhteistyötä tutkimus- ja kehittämishankkeissa. Marjaosaamiskeskus toimii Sisä-Savon Seutuyhtymän yhteydessä.

4.6.4. Toimenpiteet Vakka-Suomen profiloimiseksi kalatalousalueena

Jotta Vakka-Suomi voisi profiloitua kalatalousalueena, tulee kalataloutta tehdä tunnetuksi alan ja alueen sisällä sekä viestimällä siitä ulospäin alaa ja Vakka-Suomea ennestään tuntemattomille. Viestinnän kohdistuminen näkyy kuvassa 4.1.

Kuva 4.1. Viestinnän kohderyhmät.

Kalatalousalan sisäinen tiedotustoiminta tähtää kalatalousklusterin sisäisen koheesion lisääntymiseen toisin sanoen yhteistyön tiivistymiseen ja tehostumiseen ja ”me-hengen” syntymiseen. Paikallisessa, Vakka-Suomen sisäisessä, viestinnässä tähdätään kalatalouden paikalliseen profiilin nostoon ja pyritään huolehtimaan toimialan intresseistä alueella. Yleinen tai alueen ulkopuolinen viestintä taas tähtää Vakka-Suomen kalatalouden yleisen tunnettavuuden lisääntymiseen. Viestintä ja tiedotus voivat tietysti samassa yhteydessä suuntautua myös kaikille kolmelle taholle. Käytännössä toiminnanjohtajan pitää yhteyttä kalatalousalan yrittäjien lisäksi mm. kalatalouden viranomaistahoihin, järjestöihin, elinkeinoyhtiöihin, kouluttajiin, paikallishallintoon, Leader-yhdistyksiin ja mediaan. Tiedotukseen käytännön tehtävinä kuuluvat mm. juttujen saaminen säännöllisesti eri medioihin, esitemateriaalin tuottaminen, kalatalousalan tapahtumien suunnittelu. Tiedotuksesta vastaavien tulee myös huolehtia kalatalouden näkyvyydestä Internetissä sekä paikallisissa ja alueellisissa kehittämisstrategioissa.

Viestinnän lisäksi kalataloutta tulee kehittää niin, että hyvälle julkiselle kuvalle on myös katetta. Vakka-Suomen alueen kalatalouselinkeinojen kehittäminen ja

niiden imagon terävöittäminen ovat keinoja vahvistaa alan kykyä sopeutua tulevaisuuden haasteisiin. Se ei saa olla irrallinen projekti vaan osa alan toiminnan sekä seutukunnan elinkeinojen yleistä kehittämistä. Kaikki kalatalouselinkeinojen toimijat voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa alan hyvään imagoon ja heidän tulee olla sitoutuneita tekemään omalta osaltaan työtä hyvän imagon ylläpitämiseksi. Uudenkaupungin elinkeinotoimen laatimassa markkinointistrategiassa korostuvat aitous, merellisyys, idyllisyys, laadukkuus, positiivinen omintakeisuus, sympaattisuus ja virkeys. Nämä ominaisuudet tulee huomioida viestintää suunniteltaessa, sillä etenkin merellisyydellä on suora yhteys kalatalouteen.

Vakka-Suomi on maamme kalatalouden keskittymä. Vakka-Suomen imagoa tulisi kehittää niin, että se laajemmin tunnettaisiin kalatalouden mallialueena, joka ajan mittaan voitaisiin lanseerata vaikkapa kalastuspuisto-käsitteen alle. Konsepti kattaisi laajassa mielessä kaikki kalatalouden osa-alueet ammattikalastuksen, kalankasvatuksen, kalanjalostuksen ja kaupan, kalastusmatkailun sekä samanaikaisesti merialueen ympäristön hyvän tilan.

Kalatalousteeman alle on mahdollista luoda esimerkiksi vuosittain toistuva ajankohtaistapahtuma, joka keräisi toimialan ihmiset samaan paikkaan. Toisaalta olisi mahdollisuus kehittää suurelle yleisölle oma ”kalatapahtuma” tai tuoda kalateema osaksi jo nyt toteutettavia tapahtumia. Esimerkiksi valtakunnallinen kalastuspäivä olisi yksi mahdollinen ajankohta. Rahan kerääminen kalaistutukseen ja muuhun kalastuksen hoitotyöhön on myös pr-työtä, jolla luotaisiin positiivista kuvaa Vakka-Suomesta kalatalouden mallialueena. Samalla on huolehdittava, että parannetaan kalan ja kalatuotteiden saatavuutta matkailijoiden kannalta ja tuodaan esiin alueelle tyypillisiä tuotteita.

Kalataloutta voidaan tehdä tunnetuksi mm. verkkoviestinnän avulla. Kalataloutta koskevaa aineistoa voitaisiin lisätä esimerkiksi seutuportaaliin (<http://www.vakka-suomi.fi/>). Yleiset yrityspalvelut siellä jo ovat, samoin linkit maaseutupalveluihin ja matkailuun. Lisäksi kalataloutta voisi tehdä tunnetuksi hyvällä esitteellä, jossa tiedot on koottuna selkeästi ja keskitetysti. Yrittäjät itse voivat jakaa sitä esim. kalamarkkinoilla ja Vakka-Suomen matkailu voi jakaa sitä messutapahtumissa, toimistossaan ja postituksissaan

Osana kalatalouden seudullista profiilin nostoa tulisi selvittää yritysten kiinnostus yhteismarkkinointiin tai yhteiseen tuotemerkkiin. Erityisesti pienjalostajat voisivat hyötyä näistä.

Kalataloutta tulisi tehdä tunnetuksi alueen nuorille nykyistä enemmän nuorille ja yrittäjyydestä kiinnostuneille. Kalatalousalaa tulee tuoda esille nykyistä vahvemmin jo perusasteen koululaisille kotitalouden ja ympäristöopin opetuksen kautta. Valtakunnallisen kalastuspäivän toteuttamisesta on jo hyvä esimerkki Uudenkaupungin Pyhämaasta. Opettajat ja koulujen opinto-ohjaajat ovat keskeinen yhteistyötaho tässä suhteessa. Kalatalousalan yrittäjät voivat vierailla kouluissa esittelemässä esimerkiksi kalan käsittelyä kotitaloustunneilla. Yrittäjät

voivat käydä kouluissa kertomassa toiminnastaan ja yrittäjyyttä sekä kalatalousalan eri työmahdollisuuksia voisi tuoda esille opinto-ohjauksessa. Koululaisryhmät voivat esimerkiksi käydä tutustumassa kalasatamassa tai yrittäjien luona.

Perusasteen oppilaitostosten lisäksi myös korkeamman asteen oppilaitosten kanssa tulisi lisätä yhteistyötä. Vakka-Suomen ammatti-instituutti Novidassa voi suorittaa cateringalan perustutkinnon (suurtalouskokki). Jatkossa tulisi selvittää millä edellytyksillä linjaan voitaisiin kehittää ”kalapainotus” tuomaan lisäarvoa opiskelijalle. Myös muita maakunnan oppilaitoksia mm. Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituuttia, muita AMK:n koulutuslinjoja ja yliopistoja voitaisiin hyödyntää entistä enemmän mm. teettämällä opinnäytteinä yritysten tuotekehitykseen tai markkinointiin liittyviä selvityksiä.

TOIMENPITEET VUOSILLE 2008 - 2013

Kalastuspuisto-mallin ja imagon kehittäminen

- erilaiset tiedotustoimet
- mm. esitteiden tuottaminen ja jakelu kalamarkkinoiden yhteydessä
- elämyksellisen kalatapahtuman toteuttaminen Ukissa
- matkailukalastusmahdollisuuksista tiedottaminen
- koululaisiin liittyvät tapahtumat/tiedottaminen
- kalan tarjonnan edistäminen matkailijoille ja muut kytkenät matkailuun

Alueen kalataloustoimijoiden yhteistyön lujittaminen

- ajankohtaistapahtumat
- yhteistyöhankkeet
- yhteishankinnat
- verkostoituminen yrittäjien kesken

Kalataloutta tukevan alueellisen koulutusyhteistyön tiivistäminen

- ”kalapainotteisuuden” luominen paikalliseen koulutukseen esimerkiksi catering-alalle

Indikaattorit

-Vakka-Suomen kalatalousimagoa esiin tuovat tiedotustoimet (alan sisäinen ja ulkoinen)

4.7. Toteutus ja rahoitus

Edellä eritelty Vakka-Suomen kalatalousklusteria koskevat tavoitteet ja toimenpiteet ovat pitkälti alueen toimijoista koottujen työryhmien tulosta. Tavoitteiden toteutumista ajatellen olisi tarkoituksenmukaista, että hankkeessa luotu työryhmien verkosto myös jatkossa osallistuisi jossain muodossa

tavoitteiden toteuttamiseen ja seurantaan. Mikäli tavoitteita halutaan viedä koordinoitusti eteenpäin, näköpiirissä on kaksi mahdollisuutta:

- EKTR-ohjelman mukaisen kalatalousryhmän perustaminen
- kalatalouden koordinaatiohankkeen käynnistäminen vuosille 2008-2013

EU:n kalataloudelle suunnattu rahoitus ohjautuu Euroopan kalatalousrahaston (EKTR) kautta. EKTR:n uusi ohjelmakausi ajoittuu vuosille 2007-2013. Suomen elinkeinokalatalouden toimintaohjelmassa vuosille 2007-2013 on mukana uusi toimintalinja – alueellinen yhteistoiminta. Tämän perusteella perustetaan eri puolille maata alueellisia kalatalousryhmiä, jotka esittävät rahoitettavaksi paikallisia kalatalouden kehittämis- ja investointihankkeita. Toimintamuoto on pääosin vastaava kuin maaseudun Leader-toiminta. Vakka-Suomen kalatalouden tavoiteohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden koordinointi sopisi hyvin tällaiselle kalatalousryhmälle. Ryhmän vetäjäksi tulisi saada palkattu toiminnanjohtaja, joka esittelee hankehakemukset kalatalousryhmälle. Hallintomalliksi kalatalousryhmälle sopisi luontevimmin rekisteröitynyt yhdistys. Kalatalousryhmässä tulee olla edustus kunnista, järjestöistä ja yrittäjistä (koko tuotantoketju).

Mikäli kalatalousryhmää ei saada alueelle perustettua⁹, tulisi Vakka-Suomessa käynnistää EKTR-rahoituksella kalatalouden kehittämisen koordinaatiohanke. Hankkeen vetäjän vastuulla on tavoiteohjelmaprojektissa luodun työryhmäverkoston edelleen kehittäminen alueen kalatalousklusteria tiivistäväksi yhteistyöfoorumiksi. Tämän toimintatapa auttaa myös osaltaan kalatalouden alueellisen profiilin nostamisessa ja on tukemassa tavoitetta Vakka-Suomesta kalatalouden mallialueena.

Kummassakin edellä esitettyssä vaihtoehdossa tarvitaan toimintaa hallinnoimaan kokopäiväinen toiminnanjohtaja tai kalatalousneuvoja. Tehtävään palkattavan henkilön pääasiallisena tehtävänä on aktivoida ja avustaa hanketoimijoita ja helpottaa siten tavoiteohjelman toteuttamista. Samalla hän olisi päävastuussa edellä kuvatusta tiedotustoiminnasta ja yhteyksistä sidosryhmiin (yrittäjät, kunnat, TE-keskus, LS Kalatalouskeskus, Vakka-Suomen kehityskeskus, Leader-yhdistykset jne).

Tavoiteohjelman ensisijaisin rahoituslähde on EKTR, jota hallinnoi alueen TE-keskus. Muita rahoituslähteitä ovat muut EU-ohjelmat (mm. EAKR, ESR), kunnat ja yksityiset rahoituslähteet. Jokaiselle hankkeelle kootaan tapauskohtainen budjettinsa, jossa tukiprosentti ja hakijalta edellytettävä omarahoitusosuus vaihtelevat hanketyypin mukaan.

⁹ Tilanne selviää vuoden 2008 alkuun mennessä.

KESKEINEN KIRJALLISUUS

- Abbors T. (2004). Kalakauppa ja kalatuotteiden valmistus. Toimialaraportti.
- Eduskunta (2007). Lakialoite kalastuslain 8 §:n muuttamisesta. Lakialoite 47/2007 vp.
- Helminen, R., Saurama, A. & T. Aaltonen (2002). Vakka-Suomen kalastusturismin kehittäminen. Merenkulkualan koulutus- ja tutkimuskeskuksen julkaisuja C2/2003.
- Honkanen A., Ahvonen A. (2006). Kalatalousbarometri 2006. Kala- ja riistaraportteja nro 380.
- Kirjavainen, Eija (2007). Maa- ja metsätalousministeriö edistää kalastusmatkailua. Maaseutu & matkailu syksy 2007.
- KKO (2006). Luvaton pyynti, kalastus, erehdys-kieltoerehdys. R2005/398. Korkeimman oikeuden ennakkopäätökset 2006:70. www.finlex.fi (sivuilla vierailtu 29.5.2007).
- Laiho, M. (2007). Suomesta kansainvälisen kalastusmatkailun kohdemaaksi. Maaseutu & Matkailu, syksy 2007.
- Laitinen J., Honkanen A., Kettunen J., Koskela J., Meristö T. (2005). Kalatalouden tulevaisuus.
- Laitinen J., Honkanen A., Kettunen J., Koskela J., Meristö T. (2005). Kalatalouden tulevaisuus – 3. väliraportti: ”Minne voimme mennä ja kuinka?” Kala- ja riistaraportteja nro 353.
- Loikkanen T., Simojoki T., Wallenius P. (1997). Osallistavan suunnittelun opas luonnovara-ammattilaisille.
- Muje K., Tonder M. (toim.)(2002). Vesialueiden omistus ja alueellinen hallinnointi. Kalatutkimuksia 183.
- MMM (2001). Virkistyskalastus Suomessa nyt ja tulevaisuudessa. Maa- ja metsätalousministeriön vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategia. Kala- ja riistahallinnon julkaisuja 58.
- MMM (2007). Itämeren hyljekantojen hoitosuunnitelma.
- MMM (2007). Suomen elinkeinokalatalouden toimintaohjelma 2007–2013.
- MMM (2007). Suomen elinkeinokalatalouden strategiasuunnitelma 2007–2013.

MMM (2007). Maa- ja metsätalousministeriön vapaa-ajankalatalouden kehittämisstrategian tilannekatsaus ja päivitys.

Myllylä, M. ja M. Laamanen (2004). Tuotteistettu kalastusmatkailu. Kalatalouden keskusliitto.

RKTL (2007). Ammattikalastus merellä 2006. Tilastoja 2/2007.

RKTL (2007). Kalatalous tilastoina 2006.

RKTL (2007). Kalavarat 2006.

Saarinen M. (2006). Saaristomeren ammattikalastus pinnalle –SAMPI II – projektin loppuraportti.

Salmi J., Mäkinen T., Salmi P., Seppänen E.(2004). Rannikkokalastus ja kalankasvatus Lounais-Suomen saaristossa. Kala- ja riistaraportteja nro 312.

Salmi J., Salmi P. (2006).Ammattikalastajien näkemyksiä hylkeidensuojelualueista vuonna 2006. Kala- ja riistaraportteja nro 399.

Setälä J., Saarni K., Honkanen A., Virtanen J. (2005). Suomukalojen kauppa ja markkinat seminaari. Kala- ja riistaraportteja nro 343

Sisäasiainministeriö (2007). Saaristo-ohjelma 2007–2010. Sisäasiainministeriön julkaisuja 7/2007.

Uusikaupunki (2003). Uudenkaupungin menestysstrategia 2003-2007.

Vakka-Suomen seutukunta kuntayhtymä(2006). Vakka-Suomen aluekeskusohjelma 2007–2010.

Wallenius P. (2001). Osallistava strateginen suunnittelu julkisten luonnonvarojen hoidossa. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 41.

Ympäristöministeriö (2006). Suomen rannikkostrategia. Arviointiosa. Suomen ympäristö 10/2006.

LIITTEET

Liite 1. Työryhmien tavoitematriisit

- Ammattikalastus
- Kalanjalostus ja kauppa – pienyritykset
- Kalanjalostus ja kauppa – suuremmat yritykset
- Kalastusmatkailu
- Kalavesien hoito

Liite 2. Lounais-Suomen ICES pyyntiruutukartta.

Liite 3. Työryhmien jäsenet

Ammattikalastuksen työryhmän tavoitetaulukko

Liite 1.

1

Tavoite	Toimenpide	Seurannan indikaattorit ¹	Muuta	Strateginen tavoite ammattikalastuksen kannalta
Kalavesien saannin turvaaminen ja tehostaminen	kalatalousneuvoja kartoittaa kalastajia kiinnostavat vesialueet ja pyrkii auttaamaan luvan saamisessa esim. osaksi vuotta	-syntyneiden vuokrasopimusten määrä -eri ratkaisumallien syntyminen mm. yhtenäislupa-alue ammattikalastukselle		-alkutuotannon jatkuvuus
Pitkäluodon kalasataman kehittäminen	Pitkäluodon kalasataman kehittämissuunnitelman (2003) toteuttaminen elinkeinokalatalouden osalta (käsittelytilat, jääkone, hautomo, varasto- ja kylmätilat). Lisäksi veneiden talvisäilytys- ja huoltokatos.	-Hankkeen toteutuminen suunnitelman mukaan -yhteistoiminnan kehittyminen sataman yhteyteen	Suunnitelma vaatii joiltakin osin päivittämistä. Myös matkailun kehittäminen mukaan.	-toimintaympäristön (infran) kehittäminen -yhteistoiminnan edellytysten kehittäminen
Kalavesien hoito	-siikaistutusten kehittäminen ja turvaaminen -myös kuha ja taimen -paikallisen istutuskannan luominen (vaellussiika) -kalakantojen rakenteeseen vaikuttaminen, hoitokalastus (särkikalat)	-istutusmäärät -istutusten tuotto -paikallinen istutuskanta (Pitkäluodon kalasataman hautomossa)	teema kuuluu myös kalakantojen hoidon kehittämissuunnitelma-osioon	-kalakantojen kestävyys, -alkutuotannon jatkuvuus
Pyydyskehittämisen jatkaminen	-katiskahanke -nuotta -ponttoonirysä (Pu-rysä) -yhdistelmäpyydykset (kala ja hylje) eri rysämalleihin, kalanviljelylaitosten yhteyteen -uuden tekniikan hyödyntäminen	käynnistettyjen hankkeiden lkm ja tuloksellisuus	mahdollinen aiheeseen liittyvä koulutus esim. kaikuluotaimen hyödyntäminen silakan verkkokalastuksessa	-osaamisen kehittäminen ja monipuolistaminen; innovatiivisuus

Ammattikalastuksen työryhmän tavoitetaulukko

Liite 1.

2

Tavoite	Toimenpide	Seurannan indikaattorit ¹	Muuta	Strateginen tavoite ammattikalastuksen kannalta
Uusien kalastajien rekrytoiminen alalle	Mestari-kisälli –toiminnan käynnistäminen	syntyneiden ”oppisopimus” -suhteiden määrä	kohderyhmiä: nuoret, maahanmuuttajat, pätkätyöläiset, myös 3-luokan kalastajat	alkutuotannon jatkuvuus, alueen ammattikalastuksen tietotaidon säilyttäminen
Suukarin kalasataman kehittäminen	Kalasadataman suomukalapuolen käyttöasteen lisääminen		Miksei Suukari kiinnosta kalastajia? Uusien/nuorten rekrytointi käyttämään satamaa	-toimintaympäristön (infran) kehittäminen -yhteistoiminnan edellytysten kehittäminen
Uusien markkinoiden löytäminen	Selvitetään käynnissä oleva ruokapiiritoiminta ja mahdollisuudet liittyä siihen tai piiriin perustaminen	-ruokapiiritoiminta-selvitys -toiminnan käynnistyminen		-kalastajien –verkostoituminen -yhteistoimet
Liiketoimintaosaamisen kehittäminen	Suoramyyntikurssi kalastajille (esilläolomateriaali, mitä tulee huomioida torimyyntissä ...)	kurssin toteutuminen joko erillisenä tai osan liiketoiminnan kehittämistä		-osaamisen kehittäminen ja monipuolistaminen
Muiden elinkeinojen tuki kalastukselle	-yhteisten jalostuslaitteiden hankinta (esim. savustus, pakastus, kuivus...) -matkailu -”sivutoimikalastajat”	-toteutuneet hankinnat -matkailutuotteet -”sivutoimikalastajien” lkm		-kalastajien –verkostoituminen -yhteistoimet
Hylje luonnonvarana -koulutus	koulutus hylkeen hyödyntämiseksi	kurssin toteutuminen (edellyttää pyynnin tehostumista mm. yhdistelmäpyydyksen käyttöönotto tms.)		osaamisen kehittäminen ja monipuolistaminen

Ammattikalastuksen työryhmän tavoitetaulukko

Liite 1.

3

Tavoite	Toimenpide	Seurannan indikaattorit ¹	Muuta	Strateginen tavoite ammattikalastuksen kannalta
Uusien kuluttajaryhmien löytäminen	-maahanmuuttajien markkinointitutkimus -lemmikkielänteoll. kysyntäselvitys -vähärasvaista kalaa (hauki) käyttävien kuluttajatutkimus	-toteutettujen selvitysten lkm -selvitysten perusteella käynnistetty toiminta		Uusien markkinoiden löytäminen
Uusien tuotteiden kehittäminen	-mädin tuotekehityshanke -markkinatutkimus	-toteutetut keittämishankkeet -selvitysten perusteella käynnistetty toiminta	Kuuluu jalostustyöryhmään	Uusien markkinoiden löytäminen
Vajaahyötykalojen hyödyntäminen	markkinatutkimuksen tekeminen (ks. myös uusien kuluttajaryhmien löytäminen)	-toteutettu selvitys -selvitysten perusteella käynnistetty toiminta	Kuuluu paremminkin jalostustyöryhmään	Alkutuotannon jatkuvuus
Ammattikalastuksesta tiedottaminen	Kalatalousneuvojan ja – tutkijan tiedotustoiminta	mediajulkisuuden määrä	Aiheina mm. ”Kalastus poistaa ravinteita merestä”	Ammattikalastuksen myönteisen julkisuuskuvan säilyminen
Pakastus			Onko tämä hankkeistettavissa? Pitkäluotoon?	Osaamisen kehittäminen ja monipuolistaminen
Tuotemerkin kehittäminen			Kuuluu paremminkin jalostuksen ja kaupan työryhmään	Menekin tehostaminen
Ulkomaan vienti			Kuuluu paremminkin jalostuksen ja kaupan työryhmään	Uusien markkinoiden löytäminen

Tavoite	Toimenpide	Seurannan indikaattorit ¹	Muuta	Strateginen tavoite ammattikalastuksen kannalta
---------	------------	--------------------------------------	-------	---

Mihin haetaan muutosta strategialla?

a) kalastetut kalamäärät vähintäänkin säilyisivät b) kalastajien keski-ikä laskisi

Tavoite ammattikalastajien ryhmässä:

Että kalastettaisiin enemmän -> joko nykyiset kalastajat kalastavat enemmän tai että kalastajia olisi enemmän

Suunnitelmassa esitetyt kehittämistoimet ovat vaikutukseltaan varsin rajallisia ellei ammattikalastuksen keskeisintä ongelmaa, hyljekantaa, saada tehokkaasti säädeltyä/poistettua ammattikalastukselle tärkeitä vesialueilta.

- **aloitetaan pilottina hylkeiden poistopyynti Vakka-Suomen ammattikalastukselle keskeisillä alueella**

Tavoite	Toimenpide	Seurannan indikaattorit ¹	Muuta	Strateginen tavoite kalajalostuksen ja kaupan kannalta
Vakka-Suomesta tehostetun hylkeenpoiston koealue	Käynnistetään RKTL:n kanssa hanke jossa hyljekantaa poistetaan suunnitellusti ja tehostetusti ongelmallisimmilta alueilta	Poistettujen hylkeiden määrä, pyydysvahinkojen muutokset, saaliin muutokset		Kestävän toimintaympäristön kehittäminen kalatalousalalla, raaka-aineen saannin varmistaminen
Vesialueiden kaavoittaminen kalavesien saannin helpottamiseksi	Toteutetaan selvitys vesialueiden kaavoittamiseksi kalatalouden käyttöön ja pilottina kaavoitetaan Vakka-Suomen rannikon vesialue	Selvityksen toteutuminen, käynnistetyt kaavoitusprosessit		Kestävän toimintaympäristön kehittäminen kalatalousalalla, raaka-aineen saannin varmistaminen
Elinkeinon ja koulujen yhteistyön tiivistäminen	Selvitetään mahdollisuudet luoda kalakokkipainotus Novidan ravintolakokkilinjalle	Selvityksen toteutuminen ja ”kalakokkien” koulutuksen käynnistyminen		Toimialan jatkuvuuden varmistaminen
Markkinahäiriöiden ehkäisy	Selvitetään mahdollisuudet säädellä kalan ajoittaista ylläpidon ylläpitoa	Selvityksen toteutuminen ja luodut toimivat säätelymekanismit	Voiko tätä edes tehdä EU:ssa ?	Kestävän työllisyyden edistäminen kalatalousalalla

Kalan jalostus ja kauppa - pienyritysten työryhmän tavoitetaulukko

Liite 1.

Tavoite	Toimenpide	Seurannan indikaattorit	Muuta	Strateginen tavoite kalajalostuksen ja kaupan kannalta
Omavalvonnan tason ja osaamisen nostaminen	Omavalvonta-koulutuksen järjestäminen	Kurssien ja osanottajien lukumäärä	mm. näytteiden otto, loggerit, infrapunamittarit, muut apuvälineet, kylmakalusteet. Terveystarkastajien integrointi koulutuksiin	Uuden teknologian soveltaminen
Tietotekniikan hyödyntäminen	ATK-kurssi	Kurssien ja osanottajien lukumäärä		Uuden teknologian soveltaminen
Uusien tuotteiden kehittäminen	Tuotekehityshankkeet esim. mädin hyödyntämishanke	Hankkeen toteutuminen, esim. uudet mätijalosteet	Raaka-aineina esim. ahvenen, simpun mäti. Toiminta voi kohdistua mm. einesten kehittämiseen, tuotteen säilyvyyteen, pakkaukseen, maustamiseen, tuoteturvallisuuteen, teknologiaan yms.	Vähän käytettyjen lajien käytön tehostaminen, Uusien tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittäminen
Pienjalostuksen jatkuvuuden varmistaminen	Mestari-kisälli – toiminnan käynnistäminen	syntyneiden ”oppisopimus”/yhteistyö -suhteiden määrä	taustalla nykyinen trendi (toiminnan hiipuminen) ja kalamarkkinoiden muuttuminen yleismarkkinoiksi	Pienjalostuksen jatkuvuuden turvaaminen
Tuotemerkin kehittäminen	Selvitys yhteisen tuotemerkin kehittelyn edellytyksistä	Selvityksen toteuttaminen, tuotemerkin lanseeraus	Asiakkaille alkuperä tärkeä, Vakka-Suomella voisi olla mahdollisuuksia	Markknoinnin kehittäminen

Kalastusmatkailutyöryhmän tavoitetaulukko

Liite 1.

Tavoite	Toimenpide	Seurannan indikaattorit	Muuta	Strateginen tavoite kalastusmatkailun kannalta
Kalavesien saannin turvaaminen ja tehostaminen	Kalastuspuisto kalatalousneuvoja kartoittaa kalastajia kiinnostavat vesialueet ja pyrkii auttamaan luvan saamisessa esim. osaksi vuotta	- Eri ratkaisumallien syntyminen: yhtenäislupa-alue ammattikalastukselle, ajallisesti rajoitetut luvat yritysasiakkaille (voimassa vain arkisin ja mökkeilykauden ulkopuolella)		Toiminnan edellytysten ja jatkuvuuden turvaaminen
Vakka-Suomen alueen profiloiminen	- Profiloituminen omana alueena saariston sisällä - Kalastuksen esilletuominen osana alueen imagoa - Tiedon levittäminen esitteen muodossa markkinoilla käyvien yrittäjien mukana	- markkinoinnin ja verkostoitumisen tehokkuus		Kalastusmatkailun kehittämistä, tuotekehitystä ja markkinointia tehostetaan
Kalavesien hoito	- Kalatutustusten kohdentaminen ajallisesti ja alueellisesti tehokkaasti asiakkaiden saalisvarmuuden turvaamiseksi	-istutusmäärät -istutusten tuotto -paikallinen istutuskanta	teema kuuluu myös kalakantojen hoidon ja ammattikalastuksen kehittämissuunnitelma-osioon	alkutuotannon jatkuvuus, kalakantojen kestävyys
Markkinoinnin hankkeistaminen	- Yhteistyö hotellien ja majoitusliikkeiden kanssa - vaihtoehtojen tarjoaminen matkanjärjestäjille	markkinointihankkeiden lkm		Kalastusmatkailun kehittämistä, tuotekehitystä ja markkinointia tehostetaan
Verkostoituminen yrittäjien kesken	- Jo olemassa olevan yhteistyön lisääminen/tehostaminen			Yrittäjien verkostoitumisen edistäminen

Kalavesien hoidon työryhmän tavoitetaulukko

Liite 1.

1

Tavoite	Toimenpide	Seurannan indikaattorit ¹	Muuta	Strateginen tavoite vesien hoidon kannalta
Paikallista kantaa olevien poikasten käyttö siikaistutuksissa	-mädin keruun järjestäminen - hautomon perustaminen Pitkälutoon - poikaskasvatuksen aloittaminen	-paikallisten istutukkaiden osuus kaikista istukkaista		monimuotoisuuden säilyttäminen parhaan mahdollisen poikasmateriaalin käyttö
Siian lisääntymisen turvaaminen	- kutualueiden kartoitus - kutualueiden kunnostus - tuki-istutukset	- hankkeiden määrä		paikallisten kalakantojen säilyttäminen elinvoimaisina
Kuhan lisääntymisen turvaaminen	- kutualueiden kartoitus - verkkojen silmäharvuuden säätely (43 mm) - kalastusrajoitukset kutualueilla	-tunnettujen lisääntymis- alueiden määrä - säätelytoimien määrä		paikallisten kalakantojen säilyttäminen ja vahvistaminen kestävä kalastus
Meritaimensaaliiden lisääminen	- poikasistukset - istukkaiden rokottaminen	-istutusmäärät -istutusten tuotto		-alueen virkistyskalastus- arvon kohottaminen - ammattikalastuksen saaliin lisääminen - matkailukalastuksen tukeminen

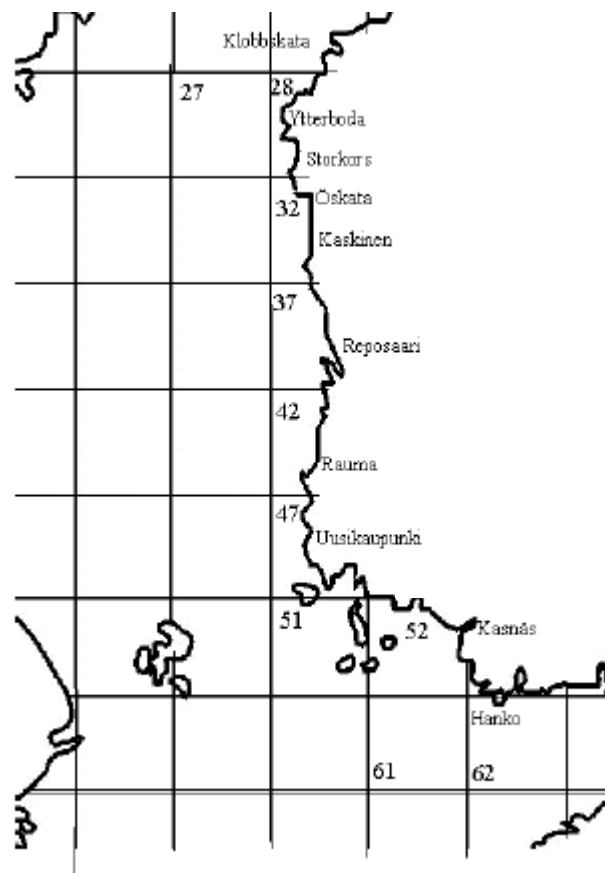
Kalavesien hoidon työryhmän tavoitetaulukko

Liite 1.

2

Tavoite	Toimenpide	Seurannan indikaattorit ¹	Muuta	Strateginen tavoite vesien hoidon kannalta
Särkikalojen vähentäminen	- kalastuksen lisääminen - markkinoiden etsiminen särkikalaille - kokeiluhankkeen käynnistäminen	saalismäärä		kalaston rakenteen tasapainottaminen rehevöitymisen ehkäisy
Taluskalojen poikastuotantoalueiden säilymisen turvaaminen	-Kankronlahden kanavan avaaminen -lisääntymisalueiden kunnostustarveselvitys	toimenpiteiden määrä		kalakantojen luontaisen lisääntymisen tukeminen
Kalastuslupien saannin helpottaminen ja kalastuksen valvonnan kehittäminen	-yhtenäislupa-järjestelmien luonti - kalastusvalvojien aktivointi	luvanmyynnin piirissä olevan vesialueen pinta-ala valvontatilanteiden määrä		kalavesien hoidon rahoituksen turvaaminen kalastusmahdollisuuksien tarjoaminen matkailukalastuksen tukeminen
Hyljehaittojen vähentäminen	-hylkeenkestävien pyydysten ja pyyntimuotojen kehittäminen - hylkeen pyyntimuotojen kehittäminen - hylkeen luontaisen ihmisarkuuden palauttaminen	- hyljevahinkojen määrä - käytössä olevien hylkeenkestävien pyydysten määrä		ammattikalastuksen jatkumisen mahdollistaminen
Madekannan lisääminen	-lisääntymisalueiden kartoitus -tuki-istutusten toteuttaminen	- toimenpiteiden määrä - istutusmäärä		kalastuksen kohteena olevan lajiston säilyttäminen

Lounais-Suomen ICES pyyntiruutukartta. Pyyntiruutu 47 kattaa varsin hyvin Kustavin, Pyhärannan, Taivassalon ja Uudenkaupungin alueet.

TYÖRYHMIEN KOKOONPANOT

Ammattikalastus

Seppo Lamberg, Uusikaupunki, Pyhämaa
Seppo Saari Uusikaupunki, Pyhämaa
Oskari Hellen, Uusikaupunki
Olavi Sahlsten, SAKL Merimasku
Erik Johtela, Taivassalo

Kalanjalostus ja kauppa – suuremmat yritykset

Esa Lahtinen, Uusikaupunki
Anssi Päivärinta, Taivassalo
Tapio Haijanen, Uusikaupunki

Kalanjalostus ja kauppa – pienyritykset

Seppo Saari Uusikaupunki, Pyhämaa
Salonen Pirjo, Taivassalo
Liisa Vainio, Taivassalo
Vesa-Pekka Sahlgren, Uusikaupunki
Päivi Töyli, LounaFood-hanke Turku

Kalastusmatkailu

Heli Kruuna-Rauvola, Uusikaupunki
Sakari Lindström, Kustavi
Seppo Lamberg, Uusikaupunki
Jouko Aalto, Uusikaupunki

Kalakantojen hoito

Tom Tötterman, Uusikaupunki
Seppo Lehtinen, Kustavi
Veikko Meskanen, Taivassalo
Heikki Auvinen, RKTL Turku
Seppo Saari, Uusikaupunki
Seppo Lamberg, Uusikaupunki

Turun yliopisto
Merenkulkualan koulutus- ja tutkimuskeskus
WTC Building, Veistämönaukio 1-3
20100 Turku

<http://mkk.utu.fi>